

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

PŘÍNOS VOJENSKÝCH KAPLANŮ PRO VOJÁKY VE VOJENSKÝCH ZAHRANIČNÍCH MISÍCH

Bakalářská práce

Autor: Zuzana Nápravníková
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Náboženská výchova
Vedoucí práce: PhDr. Radek Martinek, Ph.D.

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Pedagogická fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zuzana Nápravníková**
Osobní číslo: **P12689**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Náboženská výchova**
Název tématu: **Přínos vojenských kaplanů pro vojáky ve vojenských zahranič-
ních misích**
Zadávací katedra: **Katedra kulturních a náboženských studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce se zabývá otázkou přínosu vojenských kaplanů pro vojáky ve vojenských zahraničních misích. Rozebere postoj vojáků různého vyznání či nevěřících k vojenským kaplanům a vliv mezních situací na víru jednotlivce. Zvolenou výzkumnou metodou je studium literatury a dokumentů, metoda dotazníku s užitím polouzavřených otázek a metoda individuálního nestandardizovaného rozhovoru.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením PhDr. Radka Martinka, Ph.D samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 31. 3. 2015

.....

Zuzana Nápravníková

Poděkování:

Ráda bych poděkovala především vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Radku Martinkovi, PhD. za trpělivé vedení, inspirující rady a metodické vedení.

Anotace

NÁPRAVNÍKOVÁ, Zuzana: *Přínos vojenských kaplanů pro vojáky ve vojenských zahraničních misích*

Hradec Králové: Pedagogická fakulta univerzity Hradec Králové, 2015. 61 s.,

Bakalářská práce.

Bakalářská práce se bude zabývat otázkou přínosu vojenských kaplanů pro vojáky Armády České republiky. Teoretická část vysvětluje pojem voják a také jak probíhá nasazení vojáka z povolání v zahraničních operacích.

Dále ukazuje působení vojenských kaplanů v historii a současnou podobu Duchovní služby Armády České republiky. Popisuje postavení kaplanů v rámci AČR, jejich činnost na útvarech a poslání vojenských kaplanů v zahraničních operacích.

Prostřednictvím dotazníku se práce bude v praktické části zabývat otázkami po spirituálním rozměru člověka, a jak Duchovní službu vnímají vojáci z povolání. Z odpovědí vyčteme, zda vojáci mají vztah k vojenským kaplanům a využívají jejich „služeb“. Prostřednictvím rozhovoru s vojenskými kaplany nahlédneme na Duchovní službu a jejich působení v Armádě České republiky, zejména v zahraničních misích.

Porovnáním a zhodnocením výzkumu, si tato práce klade za cíl, poukázat na důležitý a nezastupitelný úkol Duchovní služby v rámci Armády České republiky.

Klíčová slova: voják, armáda, etika, vojenský kaplan, Duchovní služba, vojenská mise

Anotation

NÁPRAVNÍKOVÁ Zuzana. *Contribution of military chaplains to soldiers in military missions abroad.*

Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015. 61 pp.
Bachelor Degree Thesis.

The batchelor's work will deal with a question of contribution of military chaplains to soldiers of the Army of the Czech Republic during their operational deployment in military missions abroad. In the theoretical part the work will concentrate on the specific features of the military job and the employment of soldiers in military missions abroad.

In the next part the batchelor's work will cover the role of the military chaplains in the history of warfare. This part will also describe the current role of the religious service in the armed forces of the Czech Republic. It will show the legal status of the chaplains in the Army of the Czech Republic, their duties and activities both in the peacetime work and during their operational deployment in military missions.

The practical part of the work will cover the issues related to the spiritual dimensions of the military service. Through the use of a questionair the work will try to answer the questions of how soldiers themselves perceive the religious service and the role of military chaplains. The following part will be then devoted to interviews with military chaplains who will describe their view of the role of the religious service in the Army of the Czech Republic especially in the military missions abroad.

By evaluating the answers provided by soldiers and military chaplains the batchelor's work will attempt to describe the important and irreplaceable role of the military chaplains in the Army of the Czech Republic.

Key words: soldier, army, ethics, military chaplain, religious service, military mission

OBSAH

Seznam zkratk.....	9
1. Úvod.....	10
2. Vojáci v Armádě České republiky.....	13
2.1 Definice – Kdo je »voják«.....	13
2.2 Nasazení vojáka v zahraničních operacích.....	14
2.3 Voják a jeho život v rodině a ve společnosti.....	15
2.4 Voják a víra.....	17
3. Vojenský kaplan.....	18
3.1 Historie Duchovní služby.....	18
3.2 Postavení kaplana v Armádě České republiky.....	22
3.2.1 Požadavky na výběr vojenského kaplana ze strany Duchovní služby.....	22
3.2.2 Požadavky armády na zástupce Duchovní služby.....	23
3.3 Činnost vojenských kaplanů a jejich význam.....	24
3.3.1 Úkoly pramenící ze služebních povinností.....	25
3.3.2 Úkoly pramenící z poslání.....	25
4. Poslání kaplana na zahraniční operaci.....	26
4.1 Požadavky a podmínky pro vyslání kaplana na misi.....	27
4.2 Poslání kaplana v misi.....	27
4.2.1 Slavení bohoslužeb.....	28
4.2.2 Skupinová setkání.....	29
4.2.3 Setkání s vojákem.....	29
4.3 Vojenský kaplan a vojenský psycholog.....	30
5. Výzkum.....	31
5.1 Cíl výzkumu.....	31
5.2 Výzkumné metody.....	31
5.3 Výzkumný vzorek.....	32
5.4 Výsledky a zhodnocení výzkumu.....	32
5.4.1. Dotazník pro vojáky z povolání.....	32

5.4.2. Individuální nestandardizovaný rozhovor s kaplany Armády České republiky.....	41
6. Závěr.....	55
Použitá literatura a zdroje.....	57

Seznam zkratek:

AČR	Armáda České republiky
Atd.	A tak dále
ČR	Česká republika
DS	Duchovní služba
Dt	Pátá kniha Mojžíšova (Deuteronomium)
EU	Evropská unie
Gn	První kniha Mojžíšova (Genesis)
IFOR/SFOR	Mírová operace Bosna a Hercegovina
ISAF	Vojenská mise v Afghánistánu
ISAF – KAIA	Vojenská mise v Afghánistánu na kábulském mezinárodním letišti
Jan	Evangelium podle Jana
KFOR	Mezinárodní mírová operace na území Kosova
MASH 4077	Televizní seriál a také film z prostředí Korejské války
Mt	Evangelium podle Matouše
Např.	Například
NATO	Severoatlantická aliance
NRF	Síly rychlé reakce NATO
Tzn.	To znamená
Tzv.	Takzvaný
Vyd.	Vydání

1. Úvod:

Armáda České republiky, tak jak ji známe dnes, je jinou organizací, než jak jsme ji znali v minulosti. Po pádu komunismu prošla celou řadou změn. K modernizaci armády přispěl velkou měrou ministr obrany Ing. Jaroslav Tvrdík, který se nechal inspirovat v zahraničí, zejména ve Spojených státech amerických. Ozbrojené síly, budované v době soupeření dvou rozdílných politických bloků, bylo nutné adaptovat na změněnou situaci ve světě. Velkým posunem vpřed byl vstup naší republiky do Severoatlantické aliance (NATO) v roce 1999 a následné zrušení základní vojenské služby v roce 2004. Byla vytvořena malá, moderní, mladá a mobilní armáda. Naše armáda pomáhá nejen doma při různých živelných pohromách, ale také v zahraničí v rámci mezinárodních vojenských operací.

Nedílnou součástí takové armády je Duchovní služba, která si za šestnáct let od svého obnovení opět našla místo mezi vojáky. Termín kaplan byl historicky určen pro kněze pověřeného pastorační službou menšího společenství.¹ V dnešním chápání je kaplan knězem, který pečuje o zvláštní skupinu nebo společenství.² V AČR mají do své pastorační péče u útvarů svěřeny stovky vojáků. Kaplan se tak stává člověkem, který s vojáky řeší jejich problémy na pracovišti nebo v domácím prostředí. Kaplan není v armádě proto, aby ovládal vojenskou techniku nebo zbraně, ale aby šířil radost a naději ve vojenském prostředí, úctu k pravdě a svobodě, bez rozdílu mezi věřícími i nevěřícími vojáky.

V současné době je většina vojáků bez vyznání. S tím souvisí také otázka, zda voják „ateista“ přece jen najde cestu k vojenskému kaplanovi a z jakého důvodu. Nejspíše to bude především ve vypjatých situacích, kdy člověk přirozeně tíhne k Bohu a modlitbě. Také v těchto případech stále platí slova sv. Augustina: „*Stvořil jsi nás pro sebe Bože a nepokojné je srdce naše, dokud nespočine v tobě*“.³ Do mezních situací se dostává voják zejména v zahraničních misích. Vojáci v misích jsou vystaveni nadměrnému psychickému tlaku, vyplývajícího z reálné hrozby ohrožení jejich zdraví a životů. Je těžké si představit, co prožívá voják, který se

¹ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Vyšehrad, 2008, s. 182.

² Srov. *Kaplan* [online]. [citace 2014.11.20]. Dostupné na: <http://www.etf.cuni.cz/OPPA-Z/vp02.pdf>.

³ BOUMA, David. *Ateismus jako téma fundamentální teologie. In Ateismus teologická reflexe*. 1. vyd. Hradec Králové: Typo Studio, 2009, s. 49.

ocitne pod palbou, bezmoc, které čelí při pohledu na umírajícího kamaráda. Předpokládám, že právě takové chvíle mohou vést k hledání Boha jako východiska.

Věřící vojáci zase mohou řešit dilema, jak chápat Ježíšova slova o lásce k nepřátelům⁴ a následcích pro ty, kdo se chopí meče⁵. V uzavřených prostorech, jakými jsou vojenské tábory, dochází často k vypjatým situacím v rámci vztahů mezi vojáky⁶, k tzv. „ponorkové nemoci“⁷. Dalším z rizikových faktorů při zahraničních operacích je zhoršení rodinných vztahů vlivem dlouhodobého odloučení, které mnohdy končí rozvodem manželství. To je jedním z nejčastějších a nejzávažnějších problémů vojáků v zahraničních operacích. Prostřednictvím výzkumu se v této práci budeme snažit zjistit, zda právě v takových situacích navštěvují vojáci kaplany, popřípadě co u nich hledají. Jakou pomoc jim kaplan nabízí a zda je pro vojáky přijatelná. Pokusíme se poodhalit postoj vojáků různého vyznání, postoj nevěřících k vojenským kaplanům a vliv mezních situací na víru jednotlivce. Zvolenou výzkumnou metodou je sběr a vyhodnocení dat z dotazníků, s použitím polozavřených a uzavřených otázek, na které budou odpovídat vojáci v činné službě.

Bakalářská práce se zabývá otázkou přínosu vojenských kaplanů pro vojáky Armády České republiky. Přestože se dnes většina vojáků AČR otevřeně hlásí k ateismu, v případě zvýšeného nebezpečí nebo tváří v tvář smrti, se vojákům v mysli začínají ozývat různé otázky a myšlenky, na které hledají odpovědi. Např.: „*Kdo jsem, proč existuje zlo, co bude po tomto životě?*“⁸. Voják v dnešní době má jednodušší pozici, protože může vyhledat pomoc u vojenského kaplana. Společně pak nacházejí odpovědi na otázky o smyslu života. Kaplan se tak stává přítelem, poradcem, a to nejen v zahraničních misích, ale i po návratu domů.

V armádě i v Duchovní službě je možné najít mnoho společného. Tím hlavním je společný zájem a péče o druhého člověka. Církev a také armáda jsou

⁴ Srov. Mt 5,38-48

⁵ Srov. Mt 26,52

⁶ Srov. ŠABAKA, Petr. *Dopisy z Kábulu*. 1. vyd. Svitavy: Trinitas, 2011, s. 46-47.

⁷ Srov. *Ponorková nemoc* [online]. [citace 2014.11.26]. Dostupné na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Ponorková_nemoc je laické označení pro stav vzrůstajícího napětí, antipatie a nesnášenlivosti zejména v malých sociálních skupinách v uzavřeném prostoru.

⁸ BOUMA, David. *Ateismus jako téma fundamentální teologie, In Ateismus teologická reflexe*. 1. vyd. Hradec Králové: Typo Studio, 2009, s. 50.

otevřené veřejnosti a společnosti, ochraňují materiální hodnoty, kulturní dědictví a věnují službě veřejnosti nemalý čas a prostředky.

Přesto se nejen v armádním prostředí objevují otázky, zda má vojenský kaplan v dnešní moderní demokratické armádě své místo a opodstatnění. Nahlédneme na poslání kaplanů v zahraničních misích, ale také na útvarech v mírovém životě. Dále se podíváme na úkoly kaplanů pramenících ze služebních povinností, ale i na specifika, která práce kaplana přináší. Prostřednictvím nestandardizovaného a strukturovaného rozhovoru s kaplany se pokusíme odpovědět na otázku, zda je kaplan v misi zapotřebí. Pozastavíme se nad zajímavým specifikem Duchovní služby Armády České republiky, a tou je zastoupení osmi křesťanských denominací v rámci církevní Ekumenické smlouvy.

Pokud chce tato práce představit a porozumět poslání vojenských kaplanů v armádě, je třeba se nejprve zabývat otázkou - „Kým je vojenský profesionál?“. Nahlédneme na jeho život v zaměstnání, při zahraniční operaci nebo doma. Poté se seznámíme s prací vojenských kaplanů. Nejprve nahlédneme do historie naší Duchovní služby, na podmínky výběru kandidáta na vojenského kaplana ze strany církve a armády. Představíme jeho práci v mírové posádce a při misi v zahraničí. Podíváme se na slavení bohoslužeb v misi, pomoc určenou jednotlivým vojákům nebo akce organizované kaplanem. V empirické části přejdeme k výzkumu, kde se budeme prostřednictvím dotazníku ptát vojáků na setkání s vojenskými kaplany, vztah k Duchovní službě, vypjaté situace při zahraničních operacích nebo modlitby. Nakonec se budeme dotazovat vojenských kaplanů na jejich zkušenosti s působením v Armádě České republiky a s jakými těžkostmi za nimi vojáci přichází nejčastěji.

Cílem bakalářské práce je pokusit se odpovědět na otázku, zda má kaplan v armádě své opodstatnění, a to jak v misi, tak i v mírovém životě. Nahlédnout na rozdíl v práci vojenského kaplana a psychologa. Podívat se na důležitost práce kaplanů v misi, objasnit postoj kaplanů k věřícím a nevěřícím vojákům. Pokusit se najít odpověď na otázku proč je zapotřebí kaplan a nestačí pouze psycholog.

2. Vojáci v armádě České republiky

Vojákem z povolání se může stát plnoletý občan České republiky, který projde vojenským vzděláváním ve vojenských objektech. Cílem je vysoká vycvičenost a kondice vojáků.⁹ Výcvik zahrnuje plnění bojových, záchranných a humanitárních úkolů. Trénuje se jak fyzická, tak i psychická odolnost, nezbytná je i výchova k vlastenectví.¹⁰ Přesto všechno, co jako profesionál musí umět, se však nesmí zapomínat, že voják je především člověk, stvořená lidská bytost s nezcizitelnou důstojností.¹¹

2.1 Definice – Kdo je »voják«

Podle zažité terminologie je voják člověk, který vojenskou službu vykonává jako svoje zaměstnání. Zaměstnavatelem v tomto případě je Česká republika. Profesionálním vojákem se člověk stane po složení vojenské přísahy. Voják musí být zdravotně způsobilý pro plnění své služby na území státu nebo v zahraničí. Podle kvalifikačních předpokladů je voják zařazen do určitého hodnostního sboru a na určité systemizované místo.¹² Voják má pracovní poměr na dobu určitou a po tuto dobu je vázán právy a povinnostmi, které vyplývají z povahy zaměstnání, ke kterému se rozhodl.

U příslušníků ozbrojených sil dochází k omezení některých práv daných Listinou základních práv a svobod. Existuje však přímá souvislost mezi ochranou práv vojáka a jeho ochotou chránit práva osob v místě nasazení ozbrojených sil, což je také jeden z jejich základních úkolů. Vojáci mají omezeno např. shromažďovací právo, právo na projevení náboženství nebo víry, omezenou volbu lékaře nebo omezenou svobodu projevu. Naproti tomu mají posílené právo na např. zachování jejich lidské důstojnosti, osobní cti a dobré pověsti. Příslušník ozbrojených sil je také

⁹ Srov. ŠTIVAR, Bonaventura. *Křesťan na vojně*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 4.

¹⁰ Srov. Zákon č. 219/1999Sb. *o Ozbrojených silách*. s. 1-2.

¹¹ Srov. RAHNER, K.; VORGLIRIMLER, H., *Teologický slovník*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2009, s. 79.

¹² Srov. Zákon č. 221/1999 Sb. *O vojácích z povolání*. §2-5.

vázán Vojenskou přísahou a Kodexem etiky vojáka z povolání, který vychází z přirozených lidských ctností. Tyto lidské ctnosti jsou „pevná a trvalá dispozice konat dobro“¹³, jako např. odpovědnost, obětavost, odvaha, věrnost a pro vojáka jedna z největších ctností a tou je čest. Čestný člověk dělá rozhodnutí založená na osobních kvalitách a čistém svědomí. Čest propojuje všechny hodnoty, které jsou obsaženy v Kodexu etiky vojáka.¹⁴

2.2 Nasazení vojáka v zahraničních operacích

Voják z povolání je vyslán do zahraniční mise rozkazem ministra obrany, z čehož vyplývá povinnost této mise se zúčastnit. Vyslání do mise se realizuje zpravidla na šest měsíců a je v souladu s dlouhodobým plánem předurčených počtů vojáků vyčleněných jednotek na určených místech. Tyto jednotky mohou být doplněny vojáky z jiných útvarů. Toto doplnění je realizováno zpravidla proto, že vysílaná jednotka nedisponuje vojákem se specifickou odborností, která je v misi zapotřebí. Příslušníkům ozbrojených sil náleží za službu v misi speciální příplatek k pravidelné mzdě, který závisí na služebním zařazení. Po návratu z mise má voják také nárok na ozdravný pobyt v podobě preventivní rehabilitace.¹⁵

V celé historii země snad nebyla chvíle, kdy by svět nebyl ničen válkami a násilím.¹⁶ Vláda v současné době podporuje vysílání vojáků AČR do zahraničních misí především s cílem plnit podpůrné a nebojové úkoly. Na summitu NATO (2014) navíc ČR přislíbila, že se zapojí do sil „velmi vysoké pohotovosti“ tzn. během pár dnů přispěchat na pomoc ohrožené členské zemi.¹⁷ Naše armáda tak např. vyčlení 1500 osob na rok 2015 pro alianční síly rychlé reakce tzv. NRF a 950 vojáků pro operace EU na rok 2016.¹⁸ Nejvíce profesionálů, asi kolem 300 osob, vysílá Česká

¹³ *Kompendium katechismu katolické církve*, 377; 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 111.

¹⁴ Srov. *Příručka vojáka AČR*. 3. vyd. Vyškov: Institut doktrín VeV – VA, 2009, s. 5-10.

¹⁵ Srov. Zákon č. 221/1999 Sb. *O vojácích z povolání*. §6.

¹⁶ Srov. *Evangelii gaudium – radost evangelia*, čl. 99; Apoštolská exhortace papeže Františka. 1. vyd. Praha: nakladatelství Paulínky, 2014, s. 67.

¹⁷ Srov. *Česká republika a její profesionální armáda*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2006, s. 133.

¹⁸ Srov. *Plán zahraničních misí AČR* [online]. [cit. 2014-12-03]. Dostupné na: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/snemovna-schvalila-dvoulety-plan-zahranicnich-misi-armady>.

republika na zahraniční operace do Afghánistánu, další operace probíhají v Mali, v Litvě, v Egyptě na Sinaji a na Balkáně.¹⁹

Naše armáda přišla v zahraničních operacích již o 25 vojáků a další desítky jich utrpěly různá zranění. Nejhorším dnem v novodobé historii AČR se stal 7. červenec 2014, kdy při kontrole míst možného odpalu raket na základnu, zaútočil sebevražedný atentátník a usmrtil čtyři naše vojáky a jednoho zranil. Tento voják podlehl svým zraněním o týden později. V celé armádě se zvedla obrovská vlna smutku a solidarity, což je vlastně naplnění biblického výroku: „*Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele.*“²⁰ Pro každého profesionála to byla osobní ztráta. Armáda je společenstvím lidí, kde si všichni uvědomují, že jsou „*na stejné lodi a míří do stejného přístavu*“²¹. Vojáci zasažení smrtí kolegů, vyjadřovali solidaritu s rodinami a nejbližšími pozůstalých. Všichni padlí měli vojenský pohřeb s poctami, byli povýšeni in memoriam a dostali vyznamenání - Kříž obrany státu.²²

2.3 Voják a jeho život ve společnosti a v rodině

V souvislosti s profesionalizací naší armády roste potřeba vytvořit vojenskou profesní etiku. Vojenská etika čerpá z obecné etiky s důrazem na úkoly, které armáda plní v rámci společnosti. Pod pojmem vojenská etika se skrývá, jednak jakákoliv vojenská činnost, ať už mírová nebo válečná, tak zejména konkrétní morálka vojáka - profesionála. Morálka běžně přijímaná většinovou společností, je pro vojenské prostředí mnohem přísnější a má svá specifika. Zabití člověka je jeden z nejzávažnějších přestupků vůči morálce a právu. Přesto zabití nepřítele v boji, který proti nám pozvedl zbraň, je pro vojáka mravně ospravedlnitelné, pokud bojuje za právo a svobodu společnosti a jde o spravedlivý boj.²³

¹⁹ Srov. *Ministerstvo obrany ČR Ročenka 2013*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, 2014, s. 6.

²⁰ Jan 15,13

²¹ *Evangelii gaudium – radost evangelia*, čl. 99; Apoštolská exhortace papeže Františka. 1. vyd. Praha: nakladatelství Paulínky, 2014, s. 67.

²² Srov. *Areport 8/2014*, str. 2-5.

²³ Srov. *Kompendium katechismu katolické církve*, 467; 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 131.

Služba v armádě vyžaduje obětavost, loajalitu a kázeň. Voják podřizuje své osobní zájmy ve prospěch společné věci, což je naplnění biblické výzvy „*aby všichni byli jedno*“²⁴. Vojenská profesní morálka je proti individualitě, je zaměřená na společné splnění úkolu a v případě potřeby, musí být voják schopen obětovat svůj vlastní život za druhé. V takové chvíli, kdy se člověk dává druhým a zapomíná na sebe, dochází k tzv. sebe-transcendenci.²⁵

Ve středu posuzování vojenského etického jednání tedy stojí, kromě obecně vnímaného dobra a zla²⁶, také např. čestnost a nečestnost, obětavost, smysl pro povinnost, zrada vlasti, vlastenectví nebo hrdinství. Hrdinství a jeho krajní projev sebeobětování stojí na špici vojenské morálky, protože se nepodřizuje cílům jednotlivce, ale společnosti.

Sebevědomí, pevnost, houževnatost, odvaha a cílevědomost vojenských profesionálů by se měly projevovat nejen v armádním prostředí, ale také mimo něj, ve společnosti. Při neformálních příležitostech by měly převažovat sebekontrola, rozvaha, srdečnost, skromnost, upřímnost a uvážlivost. Tato vysoce postavená etika se u vojenského profesionála projevuje doma v rodinném kruhu i na veřejnosti.²⁷

V běžném životě zasahují do chodu rodiny vojenská cvičení a pohotovosti. Podle nich se organizují rodinné oslavy či dovolená. Armáda tak ovlivňuje život rodiny vojenského profesionála v každém okamžiku.²⁸

Při vyslání vojenského profesionála na misi je rodinám, ať už se jedná o rodiče, manželky nebo družky, poskytována pomoc armádou. Účast v misi je zátěží nejen pro vojáka, ale také pro jeho nejbližší. K dispozici je jim vojenský kaplan a psycholog. Pomoc může vyhledat nebo o ni požádat voják i rodina buď přímo, nebo prostřednictvím kaplana. Pomoc se realizuje vyslechnutím problémů, radou

²⁴ Jan 17,21

²⁵ Srov. CLARKE, William, Norris. *Osoba a bytí*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 100.

²⁶ Srov. *Kompendium katechismu katolické církve*, 416; 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 117.

²⁷ Srov. *Vojenský profesionál v měnícím se světě 21. století*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2007, s. 115-124.

²⁸ Srov. *Nasazení vojáka v misi* [online]. [cit. 2014-12-20]. Dostupné na: <http://www.armyweb.cz/clanek/zpove-zeny-vojaka-prozivani-nasazeni-partnera-v-zahranicni-misi>.

a navrhnutím řešení, popř. přímo fyzickou pomocí. Nejčastějším problémem, který doma řeší rodiny vojáků, je obava o život syna, manžela nebo partnera.²⁹

2.4 Voják a víra

Armáda připravuje vojáka na situace, při kterých bude ohrožen jeho život a reálně počítá také se ztrátami na lidských životech. Velitelé musí vydávat rychlé a jasné rozkazy, které mohou mít nedozírné následky. V základním výcviku se vojáci učí potlačovat své emoce a učí se významu spolupráce, zejména v družstvu a v četě. Z důvodu tvrdosti a neosobnosti vojenského prostředí proto vznikl prostor pro „pomáhající“ profese, jakými jsou vojenští duchovní a psychologové.³⁰

Vojenský duchovní v AČR má v důsledku historických souvislostí ztížené pastorační působení, protože zastoupení vojenských profesionálů, kteří by měli vztah ke křesťanství, je u menších jednotek téměř nulové nebo jde o velmi nízký počet vojáků.³¹ Češi patří k nejateističtějším národům³² a důvodem, proč je mezi vojáky nižší procento věřících než je státní průměr, je nejspíše v typu lidí, kteří se hlásí do AČR. Většinou jsou to sportovně založení jedinci, kteří se o duchovní život moc nezajímají.³³ Vojenský duchovní je u útvaru nebo v misi vždy jeden a jeho služba je nabídkou pro všechny věřící i nevěřící vojáky. Pokud voják v misi projeví zájem o víru, což je svobodná „odpověď člověka na Boží sebezjevení v dějinách“³⁴ (řečeno teologickým slovníkem), může se za pomoci kaplana začít připravovat na přijetí křtu. Křest voják přijímá až po návratu domů, stejně jako začlenění do společenství věřících.

²⁹ Srov. *Armáda nabízí pomoc rodinám vojáků* [online]. [cit. 2014-12-20]. Dostupné na: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/kdyz-je-vojak-v-misi-nabizi-rodine-pomoc-armada>.

³⁰ Srov. HOLUB, Tomáš. *Pastorační služba v Armádě České republiky*. sv. 4; 1. vyd. Praha: Studijní texty Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy a Pastoračního střediska Arcibiskupství pražském, 2007, s. 5.

³¹ Srov. HOLUB, Tomáš. *Pastorační služba v Armádě České republiky*. sv. 4; 1. vyd. Praha: Studijní texty Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy a Pastoračního střediska při Arcibiskupství pražském, 2007, s. 6.

³² Srov. RABAN, Miloš. *Příčiny českého ateismu, in Ateismus teologická reflexe*. 1. vyd. Hradec Králové: Typo Studio, 2009, s. 105.

³³ Srov. HOLUB, Tomáš. *Pastorační služba v Armádě České republiky*. sv. 4; 1. vyd. Praha: Studijní texty Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy a Pastoračního střediska při Arcibiskupství pražském, 2007, s. 6.

³⁴ MÜLLER, Gerhard, Ludvig. *Dogmatika pro studium a pastorační službu*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 835.

3. Vojenský kaplan

Poslání vojenského kaplana u útvarů není v první řadě evangelizační, jak by se mohlo zdát, ale jde o pastorační a pomoc všem armádním zaměstnancům i jejich rodinám v rámci jednotek. Tuto službu vykonává vojenský duchovní s vírou v Ježíšova slova: „*cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili*”³⁵. Velitelé jednotek očekávají od vojenského kaplana nejen, že bude pomáhat vojákům s jejich osobními problémy, odhalovat šikanu nebo problémy s alkoholem, ale také že bude napomáhat k lepšímu fungování jednotky.³⁶

3.1 Historie Duchovní služby

Duchovní služba AČR navazuje na slavnou minulost. Již od biblických dob se setkáváme s kněžími v armádách. Jedním z takových míst je pokyn pro dobývání měst v páté knize Mojžíšově: „*Než podstoupíte boj, přistoupí kněz a promluví k lidu. Řekne jim: ‚Slyš Izraeli! Dnes podstupujete boj proti svým nepřátelům. Neklesejte na mysl, nebuďte ustrašení, nemějte z nich hrůzu. Vždyť Hospodin, váš Bůh, jde s Vámi, aby za vás bojoval s vašimi nepřáteli a zachránil Vás.*”³⁷

Po rozpadu Rakouska-Uherska vznikla Československá republika a spolu s ní se formovala armáda převážně z legionářů působících v Rusku a ve Francii. Nezapomenutelnou osobností, tehdejší Duchovní služby, se bezesporu stal Metoděj Kubáň (1885 — 1942). V době první světové války působil jako polní kurát v záloze.³⁸ Lidé si jistě vzpomenou na postavu feldkuráta Katze z filmu Osudy dobrého vojáka Švejka. Díky této karikatuře se zapomíná na skutečné hrdiny, kterými byla většina duchovních působících na bojištích první světové války. „*Byli to lidé, kteří denně nasazovali svůj život při pomoci raněným a nemocným, skuteční rádci*

³⁵ Mt 25,40

³⁶ Srov. HOLUB, Tomáš. *Pastorační služba v Armádě České republiky*. sv. 4; 1. vyd. Praha: Studijní texty Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy a Pastoračního střediska při Arcibiskupství pražském, 2007, s. 8-9.

³⁷ Srov. Dt 20,2-4

³⁸ Srov. STEHLÍK, Eduard. *Páter Method*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2006, s. 34.

*a ochránci válkou těžce zkoušených vojáků.*³⁹ Methoděj Kubáň působil v armádě (kromě šesti měsíců kdy působil jako kaplan v Hranicích na Moravě) až do března roku 1939, kdy po okupaci republiky byla zrušena armáda. Bylo vytvořeno tzv. vládní vojsko, ale duchovní služba zásluhou generála Kubáně do tohoto zřízení nevstoupila. Duchovní nechtěli podporovat okupaci a Hitlerovu politiku.

Generál se ihned zapojil do nově vznikající odbojové organizace. Náplní její práce byla pomoc rodinám zatčených osob. Na konci srpna roku 1940 byl generál Kubáň zatčen gestapem, vyslýchán a týrán.⁴⁰ Byl odsouzen ke třinácti měsícům vězení, při kterých zhubl neuvěřitelných 33 kg. O svou stravu, které bylo velmi málo, se dělil se spoluvězni. Po odpykání trestu a návratu do Čech měl být generál propuštěn. Gestapo vyžadovalo podpis listiny, že trest na něm vykonaný byl spravedlivý. Generál i přes velmi špatný zdravotní stav odmítl listinu podepsat. Gestapo ho odeslalo do koncentračního tábora v Dachau, kde bylo obzvláště s duchovními velmi špatně zacházeno. V koncentračním táboře byl týrán a umučen k smrti. V posledních dnech svého života nesměl ani spát na lůžku, pouze na studené zemi. Díky ostatním vězňům kněžím se mu večer před smrtí dostalo posledního svatého přijímání.

Otec Methoděj zemřel za svoji víru, vlast a pravdu. Pro nadcházející komunistickou éru byl právě tento kněz postrachem. Methoděj Kubáň byl nejen generál, vlastenec a hrdina, který se stal legendou, ale také kněz, a to bylo nepřijatelné. To byl důvod, proč pomalu upadal jeho příkladný život, hodný následování, do zapomnění.⁴¹ Generál Msgre Methoděj Kubáň je pro duchovní službu dodnes obrovským vzorem.

Další velmi výraznou osobností mezi vojenskými kaplany byl otec Emil Kapaun (1916 – 1951). Mimořádný člověk s českými kořeny, který sloužil jako americký vojenský kaplan. V armádě působil již za druhé světové války, ale největší zásluhy, které vykonal pro vojáky, jsou z dob korejské války. Otec Kapaun byl zajat

³⁹ STEHLÍK, Eduard. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2006, s. 6.

⁴⁰ Srov. STEHLÍK, Eduard. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2006, s. 120-124.

⁴¹ Srov. STEHLÍK, Eduard. *Páter Method.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2006, s. 130-158.

rok po zahájení války v Koreji. Sám se mohl zachránit, ale odmítl opustit zraněného vojáka. Po celou dobu věznění povzbuzoval zajaté vojáky, aby neztráceli víru, sháněl jídlo všemi možnými způsoby (i za pomoci krádeží), dělil se o svůj příděl potravy nebo pral ostatním prádlo. Spoluvězni o něm říkali, že „vším co konal, připomínal Ježíše“. Svým vojákům vymohl u dozorců lepší zacházení, více potravy, ale i možnost konání velikonoční bohoslužby.

V zajateckém táboře působil pouhý rok, ale dozorcí z něj brzy dostali strach. Jakmile zjistili, že je nemocný, vzali ho vojákům, kteří se o něj starali a nechali ho zemřít hlady a žízni. Za tu krátkou dobu si vysloužil u spoluvězňů obdiv za svoji odvahu a poctivě žitou víru. Otec Kapaun měl také zásluhu na tom, že v „jeho“ táboře až do konce války zemřelo mnohem méně vojáků, než v ostatních zajateckých táborech.⁴² V roce 2013 byl in memoriam vyznamenán prezidentem Spojených států amerických. Dostal nejvyšší vojenské ocenění - Medaili cti. Vatikán uvažuje o jeho svatořečení.⁴³

V poválečné době směřovala česká politika k totalitě. Mezi lety 1948 a 1953 byla propuštěna třetina důstojníků armády, byli vězněni, mučeni a v některých případech odsouzeni k smrti.⁴⁴ Tato doba náboženství nepřála, a proto byla v roce 1950 Duchovní služba zrušena. Rozhodla o tom Nejvyšší rada obrany státu, která v duchu marxismu-leninismu tvrdila, že „náboženství je opium lidstva a pravé štěstí lidu vyžaduje odstranění náboženství jako iluzorního štěstí“.⁴⁵ Na uprázdněné místo nastoupili tzv. politrucci - důstojníci, kteří se starali o „věci politické“. Vojáci tyto lidi považovali za zbytečné a na útvarech byli spíše trpěni. Tuto negativní zkušenost si sebou nesou vojáci dodnes.⁴⁶

⁴² Srov. WENZL, R.; HEYING, T. *Nejsilnější zbraň*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, s. 27-34.

⁴³ Srov. WENZL, R.; HEYING, T. *Nejsilnější zbraň*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, s. 138.

⁴⁴ Srov. STEHLÍK, Eduard. *Srdce armády*. Generální štáb 1919-2004. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2004, s. 64.

⁴⁵ *Karl Marx* [online]. [cit. 2015-01-10]. Dostupné na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Karl_Marx.

⁴⁶ Srov. HOLUB, Tomáš. *Pastorační služba v Armádě České republiky*. sv. 4; 1. vyd. Praha: Studijní texty Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy a Pastoračního střediska při Arcibiskupství pražském, 2007, s. 6.

Do listopadových událostí v roce 1989 tehdejší Československá lidová armáda naštěstí nezasáhla a komunistický režim padl.⁴⁷ Dalších devět let trvalo, než byla zřízena Duchovní služba Armády České republiky. Armáda tak reagovala na vysílání vojáků do zahraničních operací, aby se přizpůsobila strukturám ostatních armád a potřebám moderního vojska. O tom, že Duchovní služba má blízko k té humanitní svědčí i fakt, že v roce 1996 byl jako humanitní pracovník odeslán na vojenskou misi IFOR/SFOR (Bosna a Hercegovina) první duchovní – otec Tomáš Holub (1967). Díky pozitivnímu přijetí kaplana vojáky rozhodl Ministr obrany o vzniku Duchovní služby, a tak vojenští kaplani působí v armádě od června roku 1998.⁴⁸

K rehabilitaci postavy vojenského kaplana, v novodobém vnímání vojáků Armády České republiky, nepochybně přispěla sympatická postava lidského duchovního „kapitán John Francis Mulcahy“ v oblíbeném americkém seriálu MASH 4077, kterou přesvědčivě ztvárnil herec William Christopher.

Základním dokumentem pro římsko-katolické duchovní v ozbrojených silách je *Spirituali militum curae*, vydaný papežem Janem Pavlem II. Dohodu o vzniku Duchovní služby v AČR uzavřelo Ministerstvo obrany s Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí.⁴⁹ Ustanovením a vytvořením vojenské Duchovní služby byl pověřen právě otec Tomáš Holub. Současně s tím vyvstala otázka, „*jak má vojenský kaplan vlastně fungovat*“?⁵⁰ Velkou inspirací byla zkušenost otce Tomáše Holuba ze zahraniční mise, kde měl možnost pozorovat kaplany cizích armád. Převzal pro naši Duchovní službu to, co považoval za dobré. Jedním z rizik pro duchovního v armádě je, aby se nestal až příliš vojákem, což by mohlo vést k degradaci jeho služby. Vojenský duchovní tedy musí být pevně zakotven ve společenství.⁵¹

⁴⁷ Srov. STEHLÍK, Eduard. *Srdce armády*. Generální štáb 1919-2004. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2004, s. 81.

⁴⁸ Srov. A-REPORT 4/2013, str. 34.

⁴⁹ Srov. HOLUB, Tomáš. *Pastorační služba v Armádě České republiky*. sv. 4; 1. vyd. Praha: Studijní texty Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy a Pastoračního střediska při Arcibiskupství pražském, 2007, s. 4.

⁵⁰ DUS, J.; HOLUB T. *Hledání cesty*. Vzpomínky na obnovování Duchovní služby v resortu ministerstva obrany. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2013, s. 77.

⁵¹ Srov. DUS, J.; HOLUB T. *Hledání cesty*. Vzpomínky na obnovování Duchovní služby v resortu ministerstva obrany. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2013, s. 77-78.

3.2 Postavení kaplana v AČR

Vojenský duchovní je zařazen do důstojnického sboru a je vybaven zvláštním označením. Kaplan je vojákem v další službě a je přímo podřízen veliteli. Právo duchovního na mlčenlivost není v souvislosti s armádou nijak dotčeno. Působí jako poradce velitele v otázkách morálky, vojenské etiky a mezilidských vztahů. Je společným zástupcem církví, které se podílí na dohodě o Duchovní službě v resortu Ministerstva obrany.⁵² Kaplan se tak stává součástí systému sociálních a humanitních služeb pro vojáky z povolání a jejich rodiny.⁵³

3.2.1 Požadavky na výběr vojenského kaplana ze strany Duchovní služby

Vojenský kaplan je společným vyslancem zúčastněných církví a vstupuje tedy do služby jako jejich společný reprezentant.⁵⁴ Kromě schopnosti komunikovat v drsném prostředí a znalosti angličtiny, musí být ochoten stát se vojákem v další službě po dobu výkonu služby vojenského duchovního. Absolvované studium teologie, stejně jako schopnost snášet samotu je další podmínkou pro zvolené poslání. Do služby vojenského kaplana vysílá kandidáta vlastní církev, vhodnost je posouzena ekumenickou komisí a rozhodnutí této komise musí být jednoznačné. Původní myšlenkou bylo, aby vojenský kaplan sloužil po dobu 4 let.⁵⁵

Současná praxe však je taková, že délka služby se řídí rozhodnutím kaplana, popřípadě potřebami vysílajícího společenství nebo církve. Všichni zástupci církví jsou si vědomy potřeby vydávat v armádním prostředí svědectví o křesťanské víře a naději v jednotě.⁵⁶ Církve jsou si vědomy toho, že kaplan je i nadále součástí

⁵² Srov. *Dokumenty Duchovní služby AČR*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2006, s. 6.

⁵³ Srov. *Vojenské rozhledy 2/2011*. 1. vyd. Ministerstvo obrany České republiky - Odbor komunikace a propagace Ministerstva obrany, 2011, s. 188.

⁵⁴ Srov. *Fórum pastorálních teologů VI*. Pastorační situace jako výzva k ekumenismu. 1. vyd. Olomouc: Centrum Aletti – Refugium Velehrad-Roma, 2007, s. 25.

⁵⁵ Srov. *Dokumenty Duchovní služby AČR*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2006, s. 2.

⁵⁶ Srov. *Fórum pastorálních teologů VI*. Pastorační situace jako výzva k ekumenismu. 1. vyd. Olomouc: Centrum Aletti – Refugium Velehrad-Roma, 2007, s. 25. *Fórum pastorálních teologů VI*, str. 25

společenství a potřebuje jejich duchovní pomoc a podporu. Hlavní kaplan Armády ČR proto pořádá různá setkání, poskytuje možnost dalšího teologického vzdělávání a pořádá pravidelné duchovní obnovy.⁵⁷

3.2.2 Požadavky armády na zástupce Duchovní služby

Duchovní služba v armádě byla zřízena především z toho důvodu, že příslušníci ozbrojených sil mají v rukou zbraně, jsou dobře organizováni a tím vystaveni možnosti selhání a zneužití svého postavení. Dalším důvodem je nasazení vojáků v bojových operacích a situace, které přitom prožívají. To může být v rozporu s jejich svědomím a přesvědčením. Základní myšlenkou od počátku založení Duchovní služby tedy je „*duševní život vojáka je důležitější než jeho výzbroj*“.⁵⁸

Vojenský kaplan stejně jako zdravotnický personál není kombatantem⁵⁹ v souladu s Ženevskými úmluvami. Vojenský duchovní v době nástupu služby do Armády České republiky nesmí být starší čtyřiceti let a jeho zdravotní stav musí splňovat požadavky ozbrojených sil. Dobrá fyzická kondice, stejně jako absolvování vojenského výcviku je nutností. Vojenský duchovní podporuje velitele i jeho snahu na ochranu lidského života. Osobním příkladem kaplan vytváří pozitivní atmosféru a přispívá k prohlubování vzájemné důvěry u útvaru. Komunikativnost a sociální citění je pro duchovního v armádě nezbytností.⁶⁰

Vojenský kaplan musí být psychicky odolný, neboť se vyrovnává nejen se svými starostmi, ale také s těžkostmi ostatních. Smrt vojáka z jednotky, v mírové posádce i na misi, je nejhorším momentem pro velitele i vojenského kaplana. Jedním z takových momentů byla tragická smrt pětice chrudimských vojáků, ke které došlo

⁵⁷ Srov. *Dokumenty Duchovní služby AČR*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2006, s. 2. *Dokumenty Duchovní služby AČR*, str. 2

⁵⁸ *Vojenské rozhledy 2/2011*. 1. vyd. Ministerstvo obrany České republiky - Odbor komunikace a propagace Ministerstva obrany, 2011, s. 189.

⁵⁹ Srov. *Kombatant* [online]. [cit. 2015-01-30]. Dostupné na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Válečný_zajatec.

⁶⁰ Srov. *Dokumenty Duchovní služby AČR*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2006, s. 2-7.

v Afghánistánu v červenci roku 2014 a je největší ztrátou Armády České republiky v novodobé historii.⁶¹

3.3 Činnost vojenských kaplanů a jejich význam

Vojenská Duchovní služba je ekumenická. V důsledku komunismu jsme svět předstihli ekumenickým překladem celého Písma svatého.⁶² Ve vojenském kostele sv. Jana Nepomuckého požehnal v březnu roku 2014 kardinál Dominik Duka již druhému vydání vojenské Bible. Pro velký zájem vojáků z povolání vyšla Bible v mnohém vylepšená a přizpůsobená polním podmínkám.⁶³

Vojenští kaplani kromě pastorační péče o vojáky AČR, žehnají bojové prapory, působí ve vojenských misích a vojenských nemocnicích nebo pořádají ekumenické bohoslužby. V průběhu základního vojenského výcviku se každý voják účastní etického semináře, který pořádá Duchovní služba v pastoračním centru Luleč u Vyškova. Školící a volno-časové centrum Luleč pořádá společenská setkání, besídky, konference a také odborné přípravy před odletem do mise. Pravidelně se zde setkávají vojenští duchovní s rodinami vojáků před odletem, a také po návratu z vojenských operací.⁶⁴

Každoročně pořádá Duchovní služba pouť do francouzských Lurd, kde se koná setkání asi 15 000 vojáků z 30 zemí světa. Jde o tradiční pouť, kterou založili vojáci francouzské a německé armády po druhé světové válce s myšlenkou usmířit zneprátelený svět. Studenti vojenských škol a čeští vojáci se této pouti účastní spolu se svými kaplany od roku 1992. Vojáci v Lurdech společně vyznávají přání míru, dobra a spravedlnosti.

⁶¹ Srov. A-REPORT 8/2014, str. 2

⁶² Srov. Neuner, Peter. *Ekumenická teologie*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2001, s. 301.

⁶³ Srov. *Vojenská bible* [online]. [cit. 2015-01-30] Dostupné na: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/kardinal-dominik-duka-pozehnal-bibli-pro-ceske-vojaky-95491/>.

⁶⁴ Srov. *Pastorační centrum Luleč* [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné na: <http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=90>.

3.3.1 Úkoly pramenící ze služebních povinností

Vojenský duchovní má všechna práva a povinnosti vojáka v další službě. Nesmí dostávat úkoly, které s jeho posláním nesouvisí nebo jsou v rozporu se statutem duchovního, např. nesmí být nucen používat zbraně. Toto právo duchovním v Armádě České republiky zaručují Ženevské úmluvy z roku 1949 a Dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám z roku 1977.⁶⁵ Vojenský kaplan se účastní výcviku spolu se svojí jednotkou. Obvykle se jedná o vytrvalostní běh, nácvik pořadové přípravy, účast na vojenských cvičeních, a pokud se kaplan rozhodne používat zbraň, účastní se také nácviku ve střelbě. Hlavním úkolem však zůstává podpora vojáků a jejich velitelů. Spojené státy americké a jejich spojenci (např. NATO) definují pro kaplany dva hlavní úkoly:

- poskytovat duchovní podporu vojákům
- radit velitelům v otázkách vlivu náboženství na vojenské operace.⁶⁶

3.3.2 Úkoly pramenící z poslání

Vojenští duchovní vykonávají v armádě především preevangelizační pastorační, tj. zajímají se o každého vojáka, jeho starosti, naděje i radosti.⁶⁷ Neustále mají dveře otevřené dokořán a své úkoly plní zcela ve shodě s evangelizačním poselstvím: „*Amen, pravím vám, cokoli jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili.*“⁶⁸

Základní formou této služby je služba přítomnosti. Jde o přítomnost na co největším počtu aktivit vojáků, a to nejen při výcviku, ale také při společenských událostech, jako jsou plesy nebo oslavy narozenin. Další možností, jak pomoci, je diskrétní rozhovor, který závisí na důvěře. Velitel přirozeně akceptuje, že tento rozhovor je krytý kněžským tajemstvím. Tento rozhovor se většinou týká vztahových

⁶⁵ Srov. *Dokumenty Duchovní služby AČR*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky Agentura vojenských informací a služeb, 2006, s. 10-11.

⁶⁶ Srov. *HANDBOOK. Leader's Guide: Chaplains in Current Operations*. 1. vyd. Fort Leavenworth: Combined Arms Center (CAC), Center for Army Lessons Learned (CALL), 2008, No. 08-09, s. 1.

⁶⁷ Srov. *Dokumenty II. Vatikánského koncilu. Gaudium et spes*. čl. 1; 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 183.

⁶⁸ Mt 25,40

nebo pracovních problémů, jen v malé míře jde o náboženské otázky. Služba liturgických úkonů má velký význam zejména v zahraničních misích, kde má podobu pravidelných bohoslužeb. Poslední, ale velmi důležitá služba, je služba skryté modlitby - „*Vojenský kaplan se za vojáky modlí sám, ne proto, že by se vojáci modlit nechtěli, ale protože je to nikdy nikdo nenaučil*“.⁶⁹

Velitelé obvykle očekávají od vojenských kaplanů pomoc vojákům v osobních problémech a při prevenci tzv. sociálně nežádoucích jevů (drogy, alkohol). Duchovní je poté vnímán, jako podpůrná součást systému, kde kritériem jeho úspěšnosti je lepší funkčnost. Kaplan naproti tomu může sledovat dobro jednotlivého člověka i na úkor kvality fungování vojenské služby. Obě tato očekávání vytváří ve službě kaplana jisté napětí. Je však třeba, aby si kaplan vždy uvědomoval přednost svojí duchovní identity před identitou důstojníka AČR. Jedinečnost vojenského kaplana, který nabízí respektované zpovědní tajemství, je základním přínosem pro jeho důvěryhodnost mezi vojáky AČR. Přirozená důvěra v kaplanovu diskrétnost, která vyplývá z kněžské důstojnosti, zvyšuje otevřenost vojáků při osobních problémech. Nezastupitelným pastoračním pozitivem je, pro vojenského kaplana, možnost řešit náboženské otázky vojáků, i když tvoří jen velmi malou část jeho služby.⁷⁰

4. Poslání kaplana na zahraniční operaci

Koaliční jednotky bojující proti teroristům dnes velmi dobře chápou vliv náboženského aspektu na lidi v místní kultuře. Velitelé si uvědomují, že konflikt nemohou vyhrát bez podpory místního obyvatelstva. Vojenští kaplani mají náležitě vzdělání a stávají se tak poradci velitelů pro náboženství a náboženské otázky, které ovlivňují vojenské operace od plánování až po provádění operací.⁷¹

⁶⁹ Srov. HOLUB, Tomáš. *Pastorační služba v Armádě České republiky*. sv. 4; 1. vyd. Praha: Studijní texty Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy a Pastoračního střediska při Arcibiskupství pražském, 2007, s. 8-9.

⁷⁰ Srov. HOLUB, Tomáš. *Pastorační služba v Armádě České republiky*. sv. 4; 1. vyd. Praha: Studijní texty Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy a Pastoračního střediska při Arcibiskupství pražském, 2007, s. 11-12.

⁷¹ Srov. HANDBOOK. *Leader's Guide: Chaplains in Current Operations*. 1. vyd. Fort Leavenworth: Combined Arms Center (CAC), Center for Army Lessons Learned (CALL), 2008, No. 08-09, s. 1.

4.1 Požadavky a podmínky pro vyslání kaplana na misi

Vojenský kaplan je vyslán na zahraniční operaci vždy se souhlasem hlavního kaplana, bez tohoto povolení není možné začlenit duchovního do přípravy na misi. Před vysláním do zahraničí se musí každý vojenský kaplan seznámit s „Odbornou směrnicí pro činnost při úmrtí vojáka z povolání, vyslaného k výkonu služby v zahraniční operaci“. Tuto směrnici má u sebe hlavní kaplan a kaplani operačních velitelství.⁷² Duchovní se také podílí na přípravě vojáků v otázkách náboženství a kultury v místě nasazení.⁷³

Kaplan odjíždějící do mise požádá jednoho kolegu, který zůstává v České republice, o „službu doprovázejícího kaplana“, který s ním bude udržovat osobní kontakt a starat se o předávání informací z pravidelného shromáždění vojenských duchovních. Po dohovoru s velitelem kontingentu vojenský kaplan na začátku a na konci mise promluví k vojákům a pomodlí se. V průběhu zahraniční operace křtí vojenský kaplan AČR pouze tehdy, pokud je voják v nebezpečí smrti. Duchovní na misi organizují volnočasové aktivity, pořádají přednášky, vykonávají bohoslužby a jsou k dispozici všem vojákům k osobnímu rozhovoru.

4.2 Poslání kaplana v misi

Voják, který odjíždí do mise, je vystaven kulturním odlišnostem, jinému systému hodnot a všudy přítomnému vlivu zla v podobě války. Každý voják se s tím musí vyrovnat po svém, obvykle to znamená ještě pevnější přimknutí k zažitému systému hodnot. V opačném případě z těchto hodnot slevuje a dochází k tzv. dehumanizaci.⁷⁴ Vojáci začnou zlo oplácet ještě větším zlem, jako např. američtí vojáci, kteří močili na mrtvá těla bojovníků Talibanu.⁷⁵ Člověk byl stvořen

⁷² Srov. *Dokumenty Duchovní služby AČR*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Agentura vojenských informací a služeb, 2006, s. 18.

⁷³ Srov. *HANDBOOK. Leader's Guide: Chaplains in Current Operations*. 1. vyd. Fort Leavenworth: Combined Arms Center (CAC), Center for Army Lessons Learned (CALL), 2008, No. 08-09. s. 34.

⁷⁴ Srov. *Dehumanizace* [online]. [cit. 2015-02-09]. Dostupné na: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/dehumanizace>.

⁷⁵ Srov. *Američtí vojáci* [online]. [cit. 2015-02-09]. Dostupné na: <http://www.novinky.cz/zahranicni/amerika/255972-americti-vojaci-mocili-na-mrtve-bojovniky-talibanu.htm>.

k Božímu obrazu a s tímto obrazem souvisí i lidská důstojnost⁷⁶ - „*Člověk, který sdílí tento dar, musí být v první řadě a především ochráncem života.*“⁷⁷ Přesto pokud nepřítel ohrožuje na životě jiné lidi, voják se zbraní se proti takovému člověku postaví nebo ho zabije.⁷⁸ Vojenský kaplan v těžkých chvílích připomíná všeobecné hodnoty křesťanství, vycházející z křesťanské antropologie a svým způsobem života ukazuje Krista, jako nejvyšší hodnotu. Nejdůležitějším posláním vojenského kaplana, v zahraniční misi, je doprovázení umírajícího vojáka.

4.2.1 Slavení bohoslužeb

Liturgie znamená konání nebo skutek lidu a označuje celou bohoslužbu mystického těla Kristova.⁷⁹ Křesťanské církve si postupně vytvořili pro tato shromáždění určitá pravidla, která vyplývala z tradice.⁸⁰ Církev je jedna svatá na celém světě, proto se křesťané snaží navázat společenství tzv. „intercommunio“. Na vojenských misích se zpočátku slavila bohoslužba ekumenická.⁸¹ Naslouchání Božímu slovu, modlitby nebo zpěv je možné prožívat společně. Ke stolu Páně přistupovali ti, kterým je to z pohledu jejich církve dovoleno. Duchovní služba postupně omezila pořádání ekumenických bohoslužeb, protože byly mnohdy sterilní a neživotné.

Vojenský duchovní dnes vykonává bohoslužebný obřad tak, jak je zvyklý z domácího prostředí, aby slavení liturgie nechyběla autentičností a věrohodností.⁸² Bohoslužby se obvykle slaví na základnách v kaplích. V misi může jako kaple sloužit stan nebo kontejner zvaný „korimek“ (dle italského výrobce CO. RI. MEC.).⁸³

⁷⁶ Srov. Gn 1,27

⁷⁷ Jan, Pavel II. *Úvahy nad encyklikou Humanae vitae*. 1. vyd. Olomouc: nakladatelství Cesta pro potřeby Centra pro rodinný život v Olomouci, 1991, s. 1.

⁷⁸ Srov. *Salve 3/05*. Revue pro teologii a duchovní život. Spravedlivá válka? 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2005, s. 11

⁷⁹ Srov. RAHNER, K.; VORGLIRIMLER, H. *Teologický slovník*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2009, s. 199.

⁸⁰ Srov. *Liturgie* [online]. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Liturgie>.

⁸¹ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Vyšehrad, 2008, s. 82.

⁸² Srov. *Forum pastorálních teologů VI*. Pastorační situace jako výzva k ekumenismu. 1. vyd. Olomouc: Centrum Aletti – Refugium Velehrad-Roma, 2007, s. 28.

⁸³ Srov. ŠABAKA, Petr. *Dopisy z Kábulu*. 1. vyd. Svitavy: Trinitas, 2011, s. 82.

V případě potřeby se slaví bohoslužba u předsunutých jednotek v poli. Bohoslužby se slaví pravidelně každou neděli a jsou otevřené pro věřící stejně jako pro nevěřící vojáky.

4.2.2 Skupinová setkání

Vojenský kaplan v misi organizuje pro vojáky společné večery, při kterých „oprašují“ staré lidové a trampské písně. Pro vojáky to jsou chvíle odpočinku a pohody např. s kytarou. Příležitostí pro setkávání jsou také pravidelné sportovní aktivity jako volejbal nebo kopaná. Vojáci se mohou s kaplanem setkat také při běžných denních činnostech, v posilovně, při společném stolování v jídelně.⁸⁴ Formálnější příležitostí pro setkání s vojenským kaplanem se mohou stát pravidelné společné biblické hodiny a přednášky. Společné modlitby se obvykle neorganizují, protože se vojáci modlit neumí – nikdo je to nenaučil.⁸⁵

4.2.3 Setkání s vojákem

Nejdůležitější pomocí vojenského kaplana pro jednotlivého vojáka je služba přítomnosti. Duchovní se pohybuje denně mezi vojáky bez rozdílu vyznání, hodnosti nebo služebního zařazení. Dává tím jasně najevo, že je jedním z nich. Tím si vojenský kaplan získává důvěru u vojáků a ti potom chodí za svým kaplanem s potřebou diskrétního rozhovoru. Mnohé rozhovory začínají při formálních skupinových setkáních nebo ve chvílích osobního volna. Vojenský kaplan řeší s vojáky v soukromí nejčastěji jejich vztahové a rodinné problémy. Časté jsou také rozhovory, které mají pracovní charakter.⁸⁶ Ústředním tématem osobních rozhovorů mezi kaplany a jejich vojáky jsou rodinné problémy a vztahy. Tato témata jsou ovlivněna nízkým počtem křesťanů na misích a v armádě vůbec.

⁸⁴ Srov. ŠABAKA, Petr. *Dopisy z Kábulu*. 1. vyd. Svitavy: Trinitas, 2011, s. 14.

⁸⁵ Srov. HOLUB, Tomáš. *Pastorační služba v Armádě České republiky*. sv. 4; 1. vyd. Praha: Studijní texty Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy a Pastoračního střediska při Arcibiskupství pražském, 2007, s. 9.

⁸⁶ Srov. HOLUB, Tomáš. *Pastorační služba v Armádě České republiky*. sv. 4; 1. vyd. Praha: Studijní texty Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy a Pastoračního střediska při Arcibiskupství pražském, 2007, s. 9.

4.3 Vojenský kaplan a vojenský psycholog

Vojenská duchovní služba působí zejména v subjektivně těžkých životních situacích vojáka a zabezpečuje diskrétní přijetí. Psychologická služba působí zejména v rámci prevence sociálně nežádoucích jevů, např. kouření, alkoholismus nebo sedativa.⁸⁷ Vojenský psycholog je jedním z pomáhajících profesí v Armádě České republiky. Jeho zařazení k útvarům je logickým vyústěním poměrů v AČR, kdy většina vojáků se otevřeně hlásí k ateismu.

Hlavní zájem vojenských psychologů je zajistit úspěšnost celé jednotky. Psycholog připravuje jednotlivce pro vojenské nasazení ve prospěch celku, ale kaplan jednoznačně pečuje o dobro jednotlivce a soustřeďuje se na rozvoj jeho lidskosti. Pokud se psycholog soustřeďuje pouze na jednotlivce, je jeho péče srovnatelná s péčí kaplana. Vojenský psycholog a vojenský kaplan se liší v prostředcích a motivaci pro dosažení cíle. Vojenského psychologa většinou vojáci přijímají jako lékaře a vůči jeho způsobu pomoci nejsou obvykle zaujatí.

Vojenští duchovní by měli respektovat psychologické postupy a vojenští psychologové by měli vnímat víru jako legitimní rozměr lidského bytí a ne jako kompenzaci osobních nedostatků. Proto by měli navzájem uznávat práci toho druhého. Společné působení vojenského psychologa a vojenského kaplana v jednotce by se mělo doplňovat.⁸⁸

⁸⁷ Srov. *Vojenské rozhledy 1/2012*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Odbor komunikace a propagace MO, 2011, s. 48.

⁸⁸ Srov. HOLUB, Tomáš. *Pastorační služba v Armádě České republiky*. sv. 4; 1. vyd. Praha: Studijní texty Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy a Pastoračního střediska při Arcibiskupství pražském, 2007, s. 17.

5. Výzkum

5.1 Cíl výzkumu

Aby mohla Duchovní služba v Armádě České republiky dobře fungovat, musí zejména plnit svoji úlohu danou v Dohodě o spolupráci mezi Ministerstvem obrany, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí. V kontextu s touto dohodou je cílem praktické části bakalářské práce:

- Zjistit jak vojáci vnímají osobu vojenského kaplana.
- Zjistit podíl vojáků, kteří projeví zájem o služby vojenského kaplana.
- Zjistit důvody, které vedou vojáky k vojenskému kaplanovi.
- Stanovit podíl vojáků, pro které je Bůh prostředkem vyrovnání se s bojovým stresem.

5.2 Výzkumné metody

Vzhledem k cíli výzkumu byla použita u vojáků z povolání metoda kvantitativní a u vojenských kaplanů metoda kvalitativní.

Vojáky z povolání jsem požádala o vyplnění krátkého dotazníku. Kvantitativní metodu jsem zvolila proto, abych získala co největší počet respondentů. Dalším důvodem pro zvolení této metody byla velmi osobní povaha otázek a možnost anonymního vyplnění dotazníku. Vojáky z povolání jsem také nechtěla odradit časovou náročností při vypisování dotazníku, a proto jsem zvolila nízký počet otázek a malý formát A5.

S vojenskými kaplany jsem vedla individuální nestandardizovaný rozhovor. Otázky byly pokládány tak, aby měly dostatečnou výpovědní hodnotu k danému problému. Tuto metodu jsem zvolila proto, že umožňuje některá témata rozebrat do hloubky. Pro upřesnění dat z individuálních nestandardizovaných rozhovorů jsem se rozhodla provést s pěti vojenskými kaplany rozhovor standardizovaný.

5.3 Výzkumný vzorek

Nejprve jsem stanovila minimální počet oslovených vojáků na 150 osob, z důvodu dostatečné průkaznosti zjištěných dat. O vyplnění dotazníku jsem požádala vojáky ze 43. výtahového praporu a vojáky ze 14. pluku logistické podpory. Vojáci z těchto útvarů jsou pravidelně vysíláni na vojenské zahraniční operace. Oslovila jsem také vojáky, kteří se v současné době účastní mise v Afghánistánu. Rozdala jsem dotazník 300 respondentům, ale ne každý voják dotazník vyplnil.

Individuální nestandardizovaný rozhovor jsem se rozhodla vést s vojenskými kaplany různých denominací pro ekumenickou vstřícnost, která je vlastní Duchovní službě Armády České republiky. Požádala jsem o setkání nejprve dva vojenské kaplany, s kterými jsem vedla výše zmíněný rozhovor. Po těchto setkáních jsem se, kvůli větší průkaznosti zjištěných informací, rozhodla provést další rozhovory. Pro lepší přehlednost výzkumu a snazší vyhodnocení, jsem se rozhodla vést s dalšími pěti oslovenými vojenskými kaplany strukturovaný rozhovor. Všichni kaplani s provedením rozhovoru souhlasili. Počet oslovených vojenských kaplanů je pro dosažení daného výzkumného cíle naprosto dostačující.

5.4 Výsledky a zhodnocení výzkumu

Výzkum byl rozdělen do dvou částí, z důvodu použití rozdílných výzkumných metod. V první části vyhodnotím odpovědi vojáků z povolání, kteří odpovídali jako anonymní respondenti. V druhé části se zaměříme na vyhodnocení rozhovorů s vojenskými kaplany.

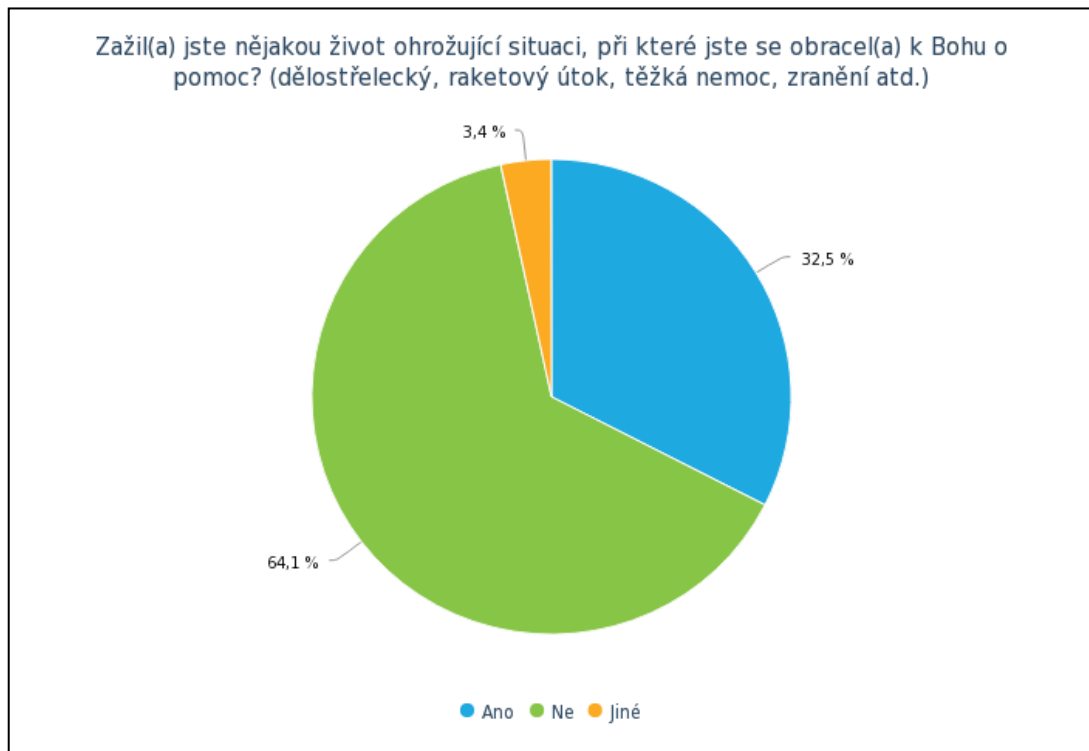
5.4.1 Dotazník pro vojáky z povolání

Otázky v dotazníku jsem volila záměrně takové, aby vedly k cíli výzkumu - stanovit podíl vojáků, pro které je Duchovní služba prostředkem pro vyrovnání se s bojovým stresem. Kromě otázek po spirituální dimenzi vojáka, se ptáme na zkušenosti vojáků s vojenskými kaplany.

Před zahájením výzkumu, jsem provedla pilotáž s deseti vojáky z povolání, kterým jsem rozdala dotazníky. Tím jsem si ověřila, že otázky jsou pro ně srozumitelné. Vyplnění dotazníku netrvalo žádnému respondentovi víc než 5 minut, což byl jeden z předpokladů pro úspěšný sběr dat. Z vyplněných dotazníků jsem zjistila, že je třeba k otázce č. 4 přidat možnost odpovědět „nevím“.

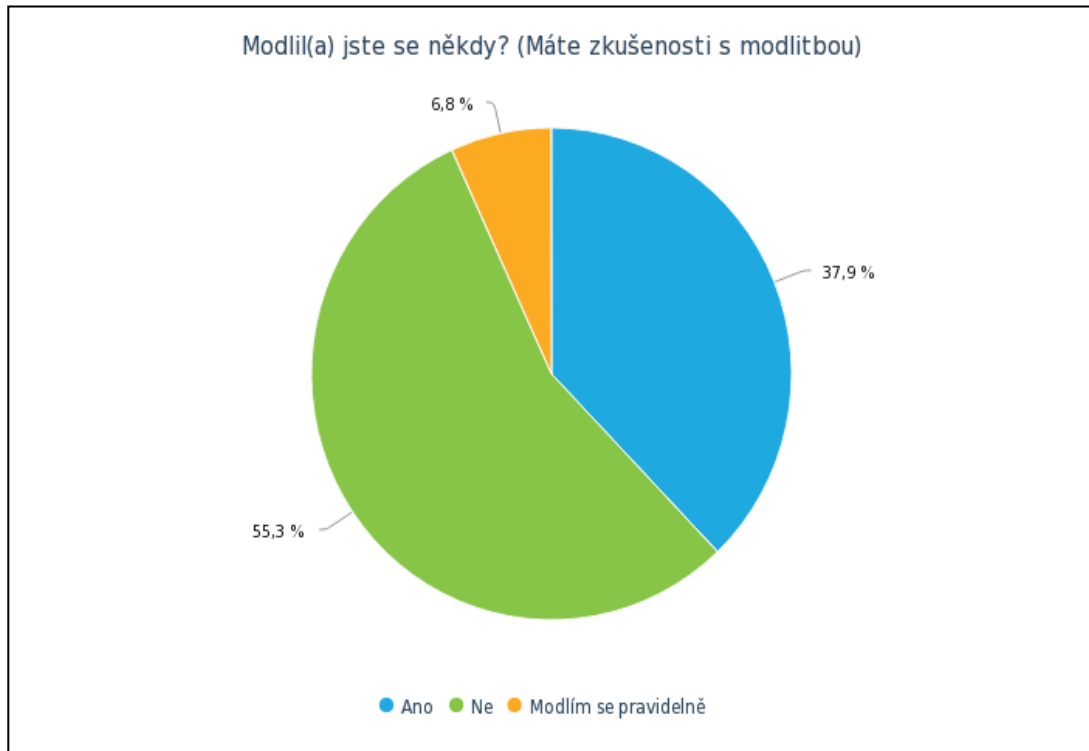
Po úpravě dotazníku jsem oslovila 300 vojáků, z tohoto počtu bylo 206 respondentů ochotných dotazník vyplnit. Postupně uvedu zjištěné výsledky u jednotlivých otázek z dotazníku, a to vždy s procentuálním zastoupením jednotlivých odpovědí a pro přehlednost také s grafickým znázorněním. V další části pak provedu vyhodnocení zjištěných výsledků.

1. Zažil(a) jste nějakou život ohrožující situaci, při které jste se obracel(a) k Bohu o pomoc? (dělostřelecký, raketový útok, těžká nemoc, zranění atd.)

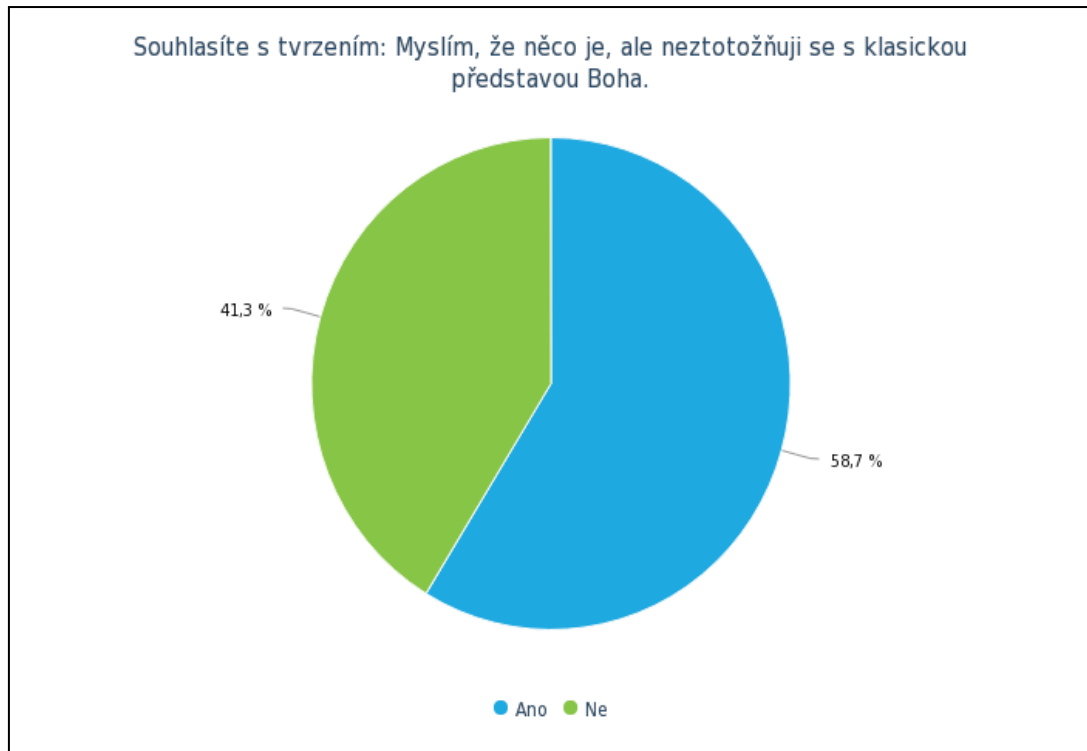
Nejvíce respondentů tj. 132 vojáků (64,1 %) uvedlo, že nezažili život ohrožující zkušenost. 81 vojáků (35,9 %) uvedlo, že zažili život ohrožující situaci. Z těchto 81 vojáků 74 (91 %) uvedlo, že se během této situace obracelo k Bohu s prosbou o pomoc. 7 vojáků (3,4%) pak uvedlo, že se pokoušelo řešit tuto situaci jiným způsobem. Z výzkumu je zřejmé, že v případě bojového nasazení vojáků AČR lze předpokládat, že velká část (možná i většina) bude hledat řešení bojového stresu v obracení se k Bohu.

2. Modlil(a) jste se někdy? (Máte zkušenosti s modlitbou?)

Zkušenosti s modlitbou má 78 oslovených vojáků (37,9 %) a pravidelně se modlí 14 respondentů (6,8 %). Žádné zkušenosti s modlitbou nemá 114 dotázaných vojáků (55,3 %). Po sečtení procentuálního výsledku vojáků, kteří mají nějakou zkušenost s modlitbou, docházíme k zajímavému závěru: občas se v modlitbě obrací na Boha skoro polovina dotazovaných respondentů tj. 44,7%.

3. Souhlasíte s tvrzením: Myslím, že něco je, ale neztotožňuji se s klasickou představou Boha.

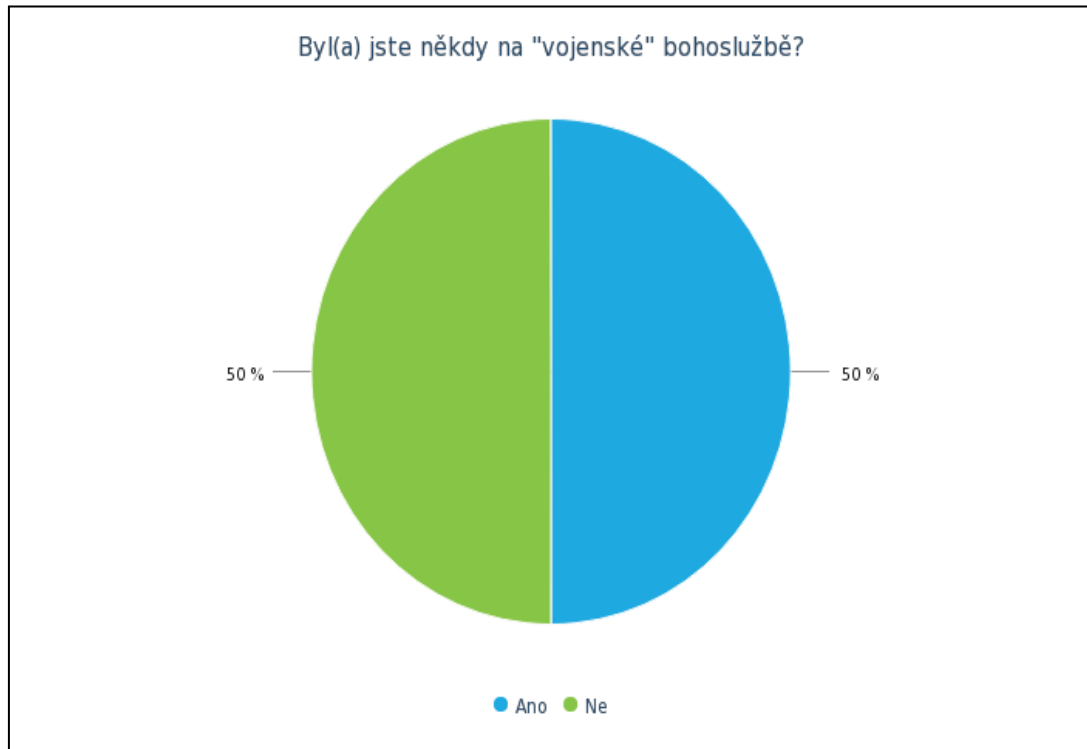
Položením této otázky jsem se chtěla pokusit zjistit, jak velké množství vojáků Boha zatím hledá (věří v něco). Na otázku myslím, že něco je, ale neztotožňuji se s klasickou představou Boha, odpovědělo 121 respondentů (58,7 %) ano. Odpověď ne, zvolilo 85 dotázaných (41,3 %), což jsou lidé, kteří se pokládají za ateisty nebo věřící.

4. Myslíte si, že má kaplan v AČR své opodstatnění?

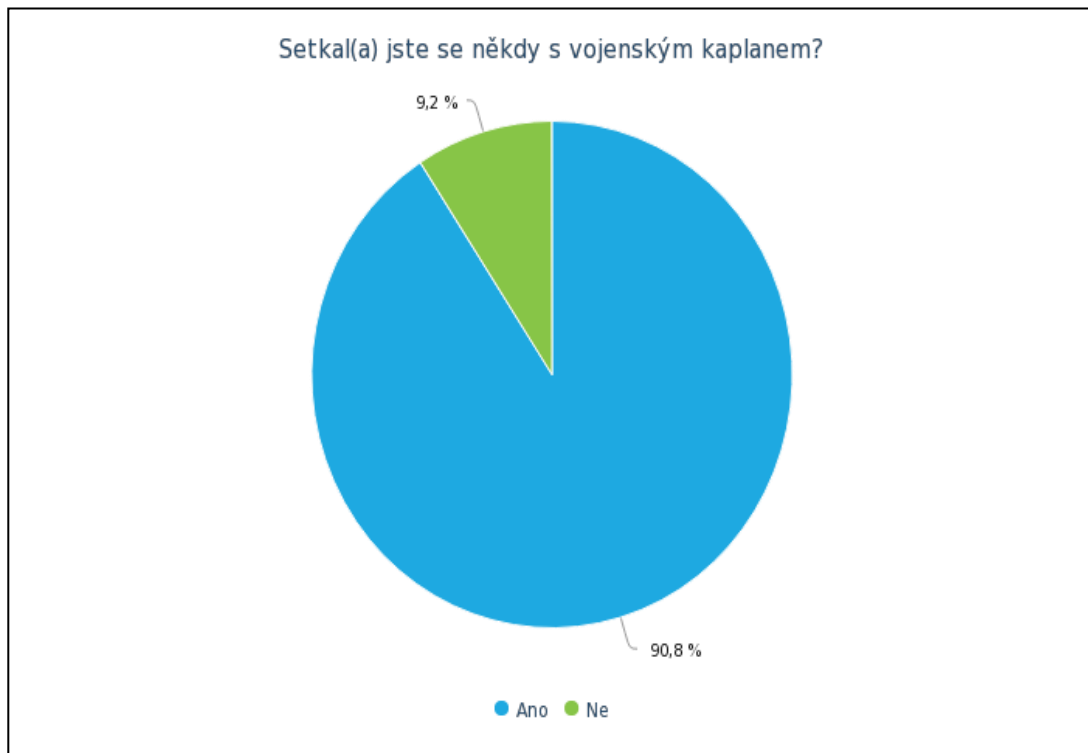
Tuto otázku jsem vojákům položila, abych zjistila, zda pro ně samotné má kaplan v armádě nějaký význam. 134 vojáků (65 %) si myslí, že kaplan má v armádě své opodstatnění a 33 (16%) vojáků zvolilo odpověď nevíím. 39 respondentů (19%) zvolilo odpověď ne. Z odpovědí lze usuzovat, že pro většinu vojáků se stal vojenský kaplan nedílnou součástí Armády České republiky.

5. Byl(a) jste někdy na „vojenské“ Bohoslužbě?

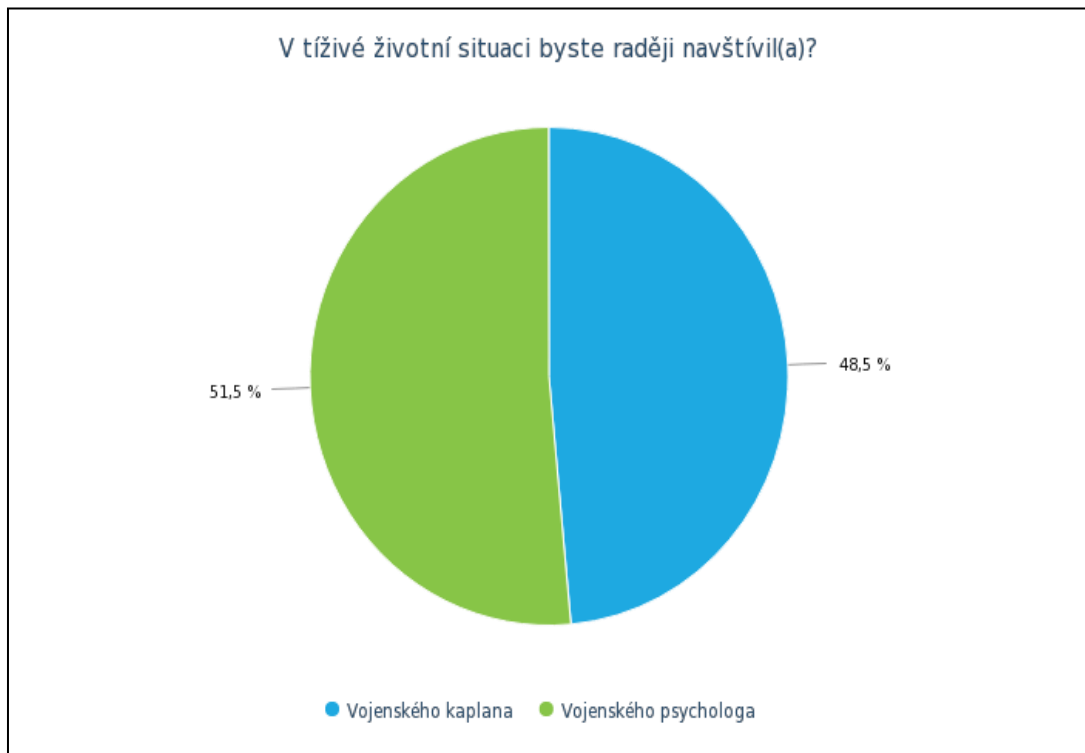
Tuto otázku jsem položila, abych zjistila, kolik vojáků má bližší zkušenost s prací vojenského kaplana. Na otázku odpovědělo 103 dotázaných (50%) ano a 103 dotázaných (50%) ne.

6. Setkal(a) jste se někdy s vojenským kaplanem?

S vojenským kaplanem se setkalo 187 respondentů (90,8%), pouze 19 vojáků (9,2%) se s vojenským kaplanem nikdy nesetkalo. Položením této otázky jsem chtěla zjistit, jak se do současné chvíle podařilo službu vojenského kaplana zviditelnit mezi vojáky.

7. V tíživé životní situaci byste raději navštívil(a)?

100 respondentů (48,5%) by raději navštívil vojenského kaplana a 106 respondentů (51,5%) by raději navštívil vojenského psychologa. Tuto poslední otázku jsem vojákům položila proto, abych zjistila, jak velký podíl vojáků by případně řešil problémy, spojené s posttraumatickým stresem v důsledku jejich bojového nasazení, cestou duchovní útěchy spíše než návštěvou psychologa.

Z výzkumu vyplývá, že jen velmi malá část respondentů se pravidelně obrací k Bohu. Přesto více než polovina dotázaných uvedla, že věří v „něco nad námi“.

Z výzkumu dále vyplývá, že Duchovní služba si již našla své místo v Armádě České republiky. Polovina respondentů se účastnila „vojenské“ bohoslužby a více než 90 % dotázaných bylo již v kontaktu s vojenským kaplanem. Většina dotázaných si myslí, že vojenský kaplan má své opodstatnění v AČR. Téměř polovina účastníků výzkumu uvedla, že by v tíživé životní situaci hledala pomoc spíše u kaplana než u psychologa.

Výzkum dále prokázal, že v případě bojového nasazení vojáků AČR lze předpokládat, že velká část (možná i většina) bude hledat řešení bojového stresu právě u Boha. Lze tedy konstatovat, že v případě bojového nasazení jednotek AČR výrazně vzroste význam Duchovní služby.

5.4.2. Individuální nestandardizovaný rozhovor s kaplany Armády České republiky

Individuální nestandardizovaný rozhovor jsem vedla se dvěma vojenskými kaplany. Stanovila jsem okruhy otázek a odpovědi vojenských kaplanů jsem zaznamenávala na nahrávací zařízení. Při zpracování dat jsem rozhovory přepsala a také uložila na nosič informací⁸⁹. Další tři vojenské kaplany jsem požádala o standardizovaný rozhovor, abych získala více pohledů na danou problematiku.

Na počátku rozhovoru jsem kaplanům sdělila účel tohoto rozhovoru a ujistila je, že zjištěná data budou použita výhradně pro potřeby této bakalářské práce. Nestandardizované rozhovory byly prováděny na útvarech, v kancelářích vojenských kaplanů. Standardizované rozhovory jsem vedla s kaplany ve vojenském pastoračním centru Luleč u Vyškova.

⁸⁹ Viz. Příloha č. A

Individuální nestandardizované rozhovory

A. Vojenský kaplan npor. ThLic. Tomáš Mlýnek (*1978)

Nadporučík Tomáš Mlýnek je duchovním Římskokatolické církve a od roku 2012 pracuje pro AČR jako vojenský kaplan. Nejprve nastoupil svou službu u 43. výsadkového praporu a od ledna 2015 působí jako kaplan u 14. pluku logistické podpory Pardubice. Od března do října 2014 se účastnil vojenské zahraniční operace ISAF na Bagramu v Afghánistánu, při které došlo k tragickému úmrtí pětice českých vojáků.

1. „Myslíte si, že účast vojenských kaplanů v misi je potřebná nebo důležitá?“

„V zahraničních misích se vojáci dostávají do různých situací a je důležité, aby tam byl prvek, který se bude věnovat jejich osobnosti, ať už jde o službu psychologickou nebo duchovní. Účast kaplana v misi je jistě zapotřebí, protože kaplan je zároveň vojákem a může s vojáky lépe komunikovat. Vojáci na misi řeší různé problémy: osobní, vojenské, kázeňské, problémy ve vztahu s civilním obyvatelstvem a tak je dobré, když mohou slyšet názor někoho méně vojenského.“

2. „Jste tedy nevojenský prvek v Armádě České republiky?“

„Kaplani jsou sice vojáci z povolání, ale přicházejí ze svých církví a jednou se do nich vrátí. Jsou spojením mezi armádním a civilním světem. Duchovní služba může pomoci vojákům nahlížet na věci víc lidsky, na rozdíl od psychologické služby, která je pevnou součástí AČR. Psycholog je voják přímo vystudovaný pro armádu a v armádě také zůstává. Kaplani jsou jakýmsi mostem mezi realitou a vojenským drilem.“

3. „Co jste organizoval pro vojáky v misi?“

„Bohoslužby, akce spojené s duchovní oblastí života, pietní akty, podílel jsem se na pořádání různých kulturních programů tj.: promítání filmů, knihovna,

společenské hry. Uspořádal jsem mezinárodní fotbalový zápas s koaličními partnery, nebo zajistil antistresového psa, aby vojáci přišli na jiné myšlenky.“

4. „Bohoslužby jste měl jen v neděli nebo i jiný den?“

„Měl jsem bohoslužby i během týdne, protože byl nedostatek katolických kaplanů a základna byla velmi velká. Bohoslužby byly otevřené všem, a to jak koaličním partnerům, tak i českým vojákům. Věřící z jiných denominací se bohoslužeb pravidelně neúčastnili, ale setkávali jsme se nad Písmem, nebo jsme si povídali o tom, co křesťany všech denominací spojuje a neřešilo se kdo je katolík a kdo není.“

5. „Zmínil jste, že Vám zemřeli vojáci na misi a jeden byl zraněný. Všiml jste si po této události zvýšeného počtu vojáků přicházejících na bohoslužby nebo lidí, kteří vyhledávali Vaši pomoc?“

„Zpočátku ano. Spolupracoval jsem s psychologem, takže ten nárůst nebyl velký, kluci využívali nás obou. Na bohoslužby chodilo po tragické události více vojáků, alespoň ze začátku, protože si chtěli vzpomenout, chtěli se s tím vnitřně vyrovnat a chtěli trochu do ticha. Vojáci se chtěli vyrovnat se smrtí kamarádů. Chtěli si povídat o smrti a o věcech na konci života. Díky velké pracovní zátěži vojáků, ale zájem opět klesl.“

6. „V souvislosti s oním zraněným vojákem, byla znát soudržnost jednotky? Jak jste to vnímal?“

„Teroristický útok přežil voják, který byl největší ikonou pro 4. brigádu rychlého nasazení, pod kterou chrudimský prapor patří. Vojáky drželo nad vodou to, že právě tento voják přežil. Bylo dobře, že zemřel až doma a že mu vojáci mohli splnit přání („pokud se mi něco stane, chci zemřít doma“). Vojákům to pomohlo rozdělit bolest, ale mělo to vliv na celý kolektiv i na výkonnost – ta poklesla tím strachem. Bylo to znát na celé jednotce.“

7. „Měli po tomto útoku vojáci větší obavu někam vyjíždět?“

„Ano, vojáci měli obrovský strach, ale museli plnit svůj úkol. Věděli, že jsou ve válce, v misi. Byla znát podrážděnost, touha po odplatě, vyrovnání účtů. Vojáci věděli, že zemřeli i afghánští civilisté a to zmenšovalo touhu být nepřátelští. Nakonec se s tím dokázali vyrovnat díky působení kaplana i psychologa.“

8. „Jak Vy sám jste se vyrovnával s těmi tragickými událostmi, které se stali právě na vaší misi?“

„Tím, že jsem duchovní, to pro mě nebylo tak náročné. Člověk sice ztratil kamarády, ale smrtí nic nekončí. Těžké ale bylo zvládnutí všeho okolo těch vojáků a povinností okolo pietních aktů. Život šel dál a byla tam spousta dalších vojáků, kteří mě potřebovali. Uvědomil jsem si, že nebezpečí hrozí i mě, že můžu být mezi těmi, kdo tam zemře, ale toho jsem se nebál.“

9. „Jakou má možnost vojenský kaplan vyrovnat se s těžkými situacemi, pokud to sám nezvládá?“

„Může navštívit psychologa, ale spíš jsou tam kaplani koaličních vojsk a s nimi může probrat to, co prožívá. V misi se můžou s kolegou společně modlit, slavit mši svatou nebo jít na jídlo a povídat si. Je dobré, že je tam další kaplan, který chápe, co duchovní prožívá a to je obrovským povzbuzením.“

10. „Vojáci, kteří jsou v misi, jsou daleko od rodin, vidí život z jiné perspektivy. Myslíte si, že v rámci mise přemýšlejí o otázkách života a smrti?“

„Vojáci si se svými rodinami volají nebo píšou emaily. V rizikových situacích přicházejí otázky ohledně života a smrti, ale ze zkušenosti si je vojáci nechtějí připouštět. Vojáci vědí, že jsou v nebezpečné oblasti, ale se smrtí nepočítají. Myslí si, že se jich netýká, že se jim nic nestane a shazují toto téma.“

11. „S čím za Vámi vojáci nejčastěji chodí, co u Vás hledají?“

„Řeší většinou obyčejné lidské věci, chtějí si popovídat, postěžovat si, zanádat nebo si poplakat. Mluví o problémech doma a ptají se jak je řešit. Pokud

voják získá nějakou větší důvěru ke kaplanovi, tak se přizná, že se modlí nebo že chodil do kostela. Vojáci se nechtějí shodit v očích svých kolegů.“

12. „Modlitby probíhali v knihovně?“

„V knihovně nebylo soukromí. Modlitby s vojáky probíhali mimo oficiální prostory, protože vojáci se tím nechlubili.“

13. „Stalo se Vám, že by se vojáci v krytu se modlili, nebo chtěli po Vás, aby jste se modlil?“

„Většinou spíš počítali, kdy raketa exploduje a kdy bude odvolaný útok. Vojáci se na mě obraceli, když opouštěli základnu: „tak se padre modli, ať se vrátíme“. Prosba o požehnání při odjezdu mimo základnu, to bylo nejčastější.“

14. „Máte zkušenost s tím, že by za Vámi vojáci přišli a chtěli naučit nějakou modlitbu, nebo že by měli snahu se modlit?“

„Vojáci se modlit nějakým způsobem umí, modlitba není daný text, může to být cokoliv. Vojáci si chodili pro vojenské bible, případně chtěli znát nějaký úryvek z bible na podporu. Chodili si pro medailky archanděla Michaela, pro povzbuzení, pro požehnání, tyto věci jsou v nich. Vojáci jsou velmi religiózní, jsou spirituální a velmi pověřiví, takže se člověk setkával s různými věcmi a i pro rúženec si přišli.“

15. „Duchovní služba se prolíná s psychologickou službou, nejsou zde ostré hranice. Je těžké rozlišit hranice Duchovní služby a Psychologické služby?“

„Pokud si kaplan neví rady a není si jistý, jak by měl reagovat, je lepší doporučit takovému vojákovu službu psychologa. Na misi si tyto dvě služby vycházejí vstříc. Jsou ale hranice, které by se neměly vzájemně překračovat a shazovat nebo bagatelizovat tu druhou službu. Obě dvě služby jsou důležité.“

16. „V čem vidíte největší přínos vojenských kaplanů pro vojáky v zahraničních misích?“

„To, že tam jsou jako jedni z nich. Ne jako ten kdo je zkoumá, ale jako ti, kdo jsou s nimi a prožívají ten čas. Vojáci mají možnost přijít kdykoliv s čímkoliv a nemusí se bát, že by to někdo někde věděl. Kaplan slouží svojí přítomností.“

B) Vojenský kaplan mjr. Miloslav Kloubek (*1960)

Major Miloslav Kloubek je duchovním Českobratrské církve evangelické a od roku 2006 slouží jako vojenský kaplan pro AČR a je prvním reaktivovaným kaplanem. Nejprve sloužil u 2. mechanizované brigády v Písku, poté u 31. brigády radiální, chemické a biologické ochrany v Liberci a nyní slouží u Posádkového velitelství Praha 3. Je ženatý, má 3 děti a 1 vnučku. Účastnil se vojenských operací v KFOR v Kosovu (duben 1999 – září 1999), mise v Kuvajtu (březen 2002 – září 2002 a duben 2003- červen 2003), v Řecku (září 2004).

1. „Byl jste někdy vyslán na vojenskou zahraniční operaci?“

„Ano, jsem jedním z prvních vojenských kaplanů. To znamenalo, že jsem byl vyslán i na netradičně krátké nebo zvláštní mise. Jezdili jsme do Kosova, nejprve na krátkodobé pobyty, čekalo se, jak se situace vyvine. Také jsem byl na 1. misi v Kuvajtu, nebo v Iráku.“

2. „Myslíte si, že účast vojenských kaplanů v zahraniční misi je potřebná nebo důležitá?“

„Podle mé zkušenosti jsem o tom přesvědčený. Sledoval jsem jejich reakce na vojenského kaplana, ať už to bylo v době, kdy kaplana neměli a najednou jsem se tam objevil, nebo jsem za nimi zajel. Po čase už se vžilo, že kaplan k jednotce patří, vždycky to bylo pozitivně vnímáno. Pokud někdo nebral přítomnost kaplana za užitečnou, tak jsem měl vždy mnoho jiných lidí, o kterých jsem věděl, že jim mohu sloužit, je to pro ně důležité a stejně nestáhám být u nich dostatečně.“

3. „Co jste organizoval pro vojáky v misi?“

„Pro vojáky v misi bylo nejdůležitější, že jsem byl s nimi od rána do večera a od večera do rána. V Kuvajtu a v Iráku (tam byla situace složitá) vojáci po večerech vysedávali, nemohli spát a byla to pro ně příležitost být sám se sebou. Zvali mě mezi sebe, abych si s nimi povídal. Být s nimi, vnímat co dělají, kde jsou a k tomu ještě bohoslužby. Dával jsem příležitost k osobním rozhovorům, měl jsem vymezený čas, kdy věděli, že mohou zajít do odlehlejšího místa. Věděli, že tam budu sedět a budu připravený k jejich soukromým rozhovorům. Většinou jsem chodil za vojáky cíleně a chtěl jsem obsáhnout úplně všechny. To vítali nejvíc, že tam kaplan je a chce s nimi hovořit.“

4. „Bohoslužby byli jen v neděli?“

„Měl jsem nedělní bohoslužby.“

5. „Pokud byste měl nějaký problém Vy sám, s kým byste to řešil?“

„Mě vždycky připadá, že mám volnou cestu k Pánu Bohu, že s ním mohu vše řešit a dělám to. Pokud bych potřeboval s někým soukromě hovořit, měl jsem společenství s jinými křesťany, třeba i jiných národností. Mohl jsem přijít na jejich bohoslužby, nebo hovořit s kaplany, kteří tam byli pro jiné armády a ti mě velmi ochotně přijímali. Těšilo mě to a povzbuzovalo, ale nevyhledával jsem to.“

6. „Vojáci s Vámi raději hovořili v soukromí, než při oficiálních příležitostech?“

„Bohoslužby se staly opravdu vyhledávanou příležitostí pro setkávání. Bylo to pro ně zajímavé a vyhlíželi, co bude v kázání, jakým způsobem kaplan pojme dané téma. Věděli, o čem se bude v neděli hovořit a podle toho si mohli vybrat, jestli půjdou nebo nepůjdou. Na bohoslužbu se zvali navzájem. Měl jsem lidi, co chodili úplně pravidelně a pak také ty, co občas zašli. Svou roli sehrálo také pravidelné setkávání po bohoslužbě, kdy jsme rozebírali kázání, jejich problémy a vžilo se, že část účastníků seděla ještě dlouho potom. Sdílení bylo pro ně důležité a bohoslužby znamenali výzvu.“

7. „Setkal jste se někdy v misi s nějakou vyhrocenou situací, s nějakým nástřelem?“

„Nejožehavější bylo, když v Kosovu byli naši vojáci zajatí. Další takovou situací byl nález nevybuchlé munice v poušti, také vážná dopravní nehoda, při které přišel voják o život nebo pokus o sebevraždu.“

8. „Všiml jste si po těchto událostech zvýšeného zájmu vojáků o Vaši službu, nebo vyšší účast vojáků na bohoslužbě?“

„Nebylo to tak markantní, ale hovory se stáčeli na toto téma. Intenzivněji si se mnou povídali. Vzhledem k tomu, že to byli první mise, tak tam byla nebezpečná situace vždy. Často byla slyšet střelba, věděli jsme o tom, někdy to bylo hodně blízko. Takže to byla každodenní zkušenost. Vzdálenost od domova a připravenost nasazení to způsobovalo největší napětí.“

9. „Myslíte si, že je rozdíl v rozhovorech s vojáky v posádce a na misi?“

„V něčem ano. Hlavní rozdíl je vzdálenost od domova. Neřešili jsme jen otázky střelby a nebezpečí, ale starost o rodinu o svoje nejbližší. V misi je to umocněné tím, že do problémů doma člověk nemůže nijak zasáhnout. Náročnost situace hrála svoji roli, ale přidávala se k těm běžným starostem a problémům, které kaplan vždycky řeší.“

10. „Myslíte si, že vojáci na misi více přemýšlejí o otázkách života a smrti?“

„Myslím, že ano. Setkávají se smrtí. Slyší o situacích, do kterých se dostávají kolegové z jiných armád, jsou školeni z minového nebezpečí. Takže ano.“

11. „Stalo se Vám, že by za vámi přišel voják a chtěl naučit modlitbu nebo část písma, která by mu pomohla v nějaké pro něj těžké situaci?“

„Ano, někomu jsem modlitbu přímo psal, aby to měl jako pomoc a záchranu ve chvíli, kdy by potřeboval mluvit s Pánem Bohem. Já jsem je učil, že Bůh je s nimi pořád se všemi, a proto se na něj mohou obrátit vlastními slovy, vlastními myšlenkami, vyjádřit to co cítí. Měli možnost dostat ode mě Nový zákon, bibli,

ukazoval jsem jim, co je tam nejpozbudivější a měli vypsané texty, ke kterým se můžou uchýlit ve chvílích starostí a problémů.“

12. „Vyjžděl jste někdy mimo základnu?“

„Ano, pokud to šlo vzít kaplana sebou, tak jsem jel. Na patrolu, do pouště. Snažil jsem se být s nimi všude při práci i odpočinku.“

13. „Stalo se Vám, že by za Vámi přišel voják a chtěl od Vás požehnání?“

„Ano, pravidelně jsme se modlili. Měl jsem připravené droboučké texty, které jsem jim mohl strčit do ruky těsně před odjezdem. Co výjezd, to další suvenýr do sbírky, schovávali si kratičké texty, kde požehnání bylo obsažené a jezdili s těmi texty v autě, měli je v dokladech, po kapsách. Stalo se mi, že jsem se setkal s vojákem, kterému jsem napsal požehnání do bible na jedné misi a na druhé misi mi říkal, že ho tato bible provází životem.“

14. „Stalo se Vám, že by se nějaký voják chtěl po návratu nechat pokřtít? Připravoval jste někoho na křest v misi?“

„Připravoval jsem lidi tak, že projevíli zájem a já jsem je nějakým způsobem směřoval k duchovním, se kterým budou i po misi, protože jsem si vědom, že to je to nejcennější. Člověk musí najít společenství jak s Bohem, ale i s lidmi v církvi. Společenství s kaplanem znamenalo, že bude ukončené, ale s církví bude přetrvávat.“

15. „Organizoval jste ještě něco kromě Bohoslužeb a setkávání s vojáky?“

„Učil jsem je angličtinu, organizoval jsem některé sportovní aktivity. Pořádal jsem kulturní akce nebo domluvil výpravu do města. Posílal jsem také dopisy, balíčky, staral jsem se, aby pošta došla v pořádku.“

16. „Byl nějaký český voják, který by nevěděl o Vaší přítomnosti v misi?“

„Odvážuji se tvrdit, že takový voják nebyl. Byl jsem součástí kontingentu, byl jsem na všech nástupech. Někdy jsem se to snažil zdůraznit tím, že jsem přišel v taláru na nástup a pak jsem odcházel do kaple. Snažil jsem se s nimi být tak, aby

nevznikl dojem, že jsem jen s nějakou skupinou, takže jsem střídal skupiny tak, jak chodili na večere.“

17. „V čem vidíte největší přínos vojenských kaplanů pro vojáky v zahraničních misích?“

„Viděl bych to jako povzbuzení pro ně, aby byla dobrá atmosféra v jednotce a aby plnily svoje úkoly. Důležité je nezapomenout na žádnou potřebu jakéhokoli člověka, právě proto, aby se lidé vrátili bez problémů domů.“

Standardizované rozhovory

Pokládala jsem stejné otázky týkající se Duchovní služby třem vojenským kaplanům a odpovědi jsem zaznamenávala na nahrávací zařízení. Ke každé otázce uvedu odpovědi od všech kaplanů, každou odpověď pod jiným písmenem.

A – vojenský kaplan npor. Mgr. Daniel Waclawek (1984) – duchovní Slezské církve evangelické augsburského vyznání. V AČR slouží od roku 2011. Zúčastnil se mise ISAF v Afghánistánu (srpen 2012 - únor 2013).

B – vojenský kaplan kpt. Mgr. Rostislav Toman (1978) – duchovní Starokatolické církve v ČR. V AČR slouží od roku 2009. Zúčastnil se dvou misí ISAF Sharana v Afghánistánu (červenec 2010 - listopad 2010 a květen 2011 – září 2011).

C – vojenský kaplan kpt. Mgr. Pavel Matoušek (1967) – trvalý jáhen – Římskokatolická církev. V AČR slouží od roku 2008. Zúčastnil se mise KFOR v Kosovu (září 2010 - červenec 2011) a mise ISAF KAIA v Kábulu v Afghánistánu (květen 2012 – prosinec 2012).

1. „V současné době je 31 vojenských kaplanů, myslíte si, že tento počet je pro AČR dostačující a jak vnímáte denominační rozdělení počtu kaplanů?“

A - „*Vojenských kaplanů je malý počet. Začíná být problém sehnat kaplana, který by do toho chtěl jít. Jsem rád za to, že naše služba je ekumenická. Jsme jediné dobře fungující ekumenické společenství, protože nám jde o společnou věc. Spolupráci s jinými denominacemi beru jako veliký přínos, můžeme se navzájem učit.*“

B - „*Až se doplní stav na tabulková místa, pak ten počet bude dostačující. Denominační rozdělení chápu jako spravedlivé a dané smlouvou.*“

C - „*Počet kaplanů není dostačující, protože kaplani nejsou na všech útvarech, jak by si duchovní služba přála. Římských katolíků ubývá, je příjemné, že kaplani jsou i z dalších církví. Noví kaplani nepřichází a původní doba služby se prodlužuje.*“

2. „Pokud jste byl na misi, jaká nabídka byla z Vaší strany vůči vojákům a co jste byl pro ně schopen zajistit nebo udělat?“

A - „*2x týdně bohoslužby. Měl jsem na starost knihovnu, kam mohli vojáci kdykoliv přijít a každý večer modlitební setkání v knihovně, kde se hrálo a zpívalo. O vánocích jsem měl velkou štědrovečerní bohoslužbu, na kterou přišlo 150 lidí. Vnímám to jako vrchol mise, přitom nelze říct, že by všichni byli křesťané. Pořádal jsem speciální bohoslužby pro kluky, než šli do nebezpečné akce, žehnal jsem patroly a také probíhali osobní rozhovory, něco jako ekvivalent zpovědi.*“

B - „*Vždy to záleželo na dohodě s velitelem. Pořádal jsem kulturní, společenské a sportovní akce. Důležité bylo být mezi vojáky, komunikovat s nimi, řešit problémy, bohoslužby, zpovědi a zajišťování programu ve spolupráci se zahraničními kaplany.*“

C - „*Hlavní je být s vojáky. Služba přítomnosti 24 hodin, 7 dní v týdnu. Bohoslužby, setkání, rozdával jsem bible. Také vznikali spontánní biblické hodiny třeba na kuřárně nebo na pergole u kafe. Promítal jsem filmy např. Prolínání světů a potom jsme hodinu debatovali k tématu.*“

3. „Jakou pomoc u Vás vojáci obvykle hledají a je obsahový rozdíl v rozhovorech při setkání na misi a v mírovém životě?“

A – *„Problémy se vztahy, manželství ve špatném stavu nebo partnerské problémy. V misi si více uvědomují to, co zde doma máme, a vnímají, že to není samozřejmost. Jdou víc do hloubky, ptají se čím to je? Pokládají víc existenciálních otázek. Ptají se po otázkách života a smrti. Když člověk prochází utrpením, tak ho to může k Bohu přiblížit, možná tam k něčemu takovému dochází.“*

B – *„V misi vojáci hledali kontakt s někým, kdo by s nimi promluvil o problému, který nechtěli řešit ve společenství ostatních. Nechtěli, aby se na ně dívali ostatní jako na slabochy, nebo nechtěli řešit rodinné problémy s ostatními. Pak také komunikace v rámci jednotky. Občas řešili strach, když začaly útoky teroristů. V posádce jsou témata podobná, většinou se to týká osobního života vojáka a napětí mezi velením a vojáky.“*

C – *„Chtějí si povídat, někdy jsou to věci pozitivní, co se jim podařilo. Chodí se spíš vypovídat, vybrečet, než že by to chtěli řešit. V misi je víc času přemýšlet o sobě a životě. Pokud padají rakety tak se chodí vyplakat, aby to nedávali znát před kolegy. Kaplan je na misích víc a lépe využitý než v kasárnách, proto tam rádi jezdíme. Tam se služba projeví v celé své kráse a plnosti.“*

4. „Máte zkušenost s tím, že vypjaté situace mají vliv na zájem vojáků o Vaši službu?“

A - *„Asi ano, mám za sebou dost vojenských pohřbů, smutných věcí a vždy to může vojáky ke kaplanovi přiblížit. Zažil jsem po útoku těžké střepinové zranění mozku, kdy jsme se každý večer scházeli na modlitebním setkání za toho vojáka, a knihovna byla nacpaná. Lidi to semklo, byla jiná atmosféra, chtěli něco udělat, vyjádřit podporu a to se stalo tím setkáním a modlitbou za něj.“*

B – *„Kaplan do těchto situací vstupuje mnohem později. V misi pokud se to týká rodiny, tak se stupňuje určitě, pokud se to týká velení tak se to nejprve snaží řešit sami. Nemám zkušenost, že by po nějaké vypjaté situaci stála fronta u kaplana.“*

C - *„Vliv mají, zkušenost mám. V Kábulu to padalo 5x za den, chodili na návštěvy a byli rádi, že tam v dané chvíli jsou kaplani dva. V takových chvílích byl větší zájem o bible a taky o kaplana, aby vzal za ruku, pohladil a zklidnil ty lidi. Snažil jsem se*

pohybovat rozvážně, pomalu, abych vnějším zjevem lidi uklidňoval. Podobnou zkušenost mají i ostatní kaplani. Padre musí chodit důstojně.“

5. „V čem vidíte největší přínos vojenských kaplanů pro vojáky v zahraničních misích?“

A – „Kaplan nabízí alternativu. V misi by měl nabídnout prostor pro osobní ztišení, pro rozhovor a pro vzájemné sdílení. Voják chce důvěrníka a čeká od kaplana, že si to nechá pro sebe. Kaplan zabezpečuje duchovní život tj. bohoslužby, vysluhování svátostí.“

B – „Kaplan je nestranný člověk, který se na vojáka nedívá skrz předpisy, ale lidským pohledem. Každý je člověk a všichni jsme slabí.“

C – „Je to v osobě kaplana. Dostane se všude napříč základnou do všech společenství. Také to, že uklidňuje zjitřenou atmosféru. Kaplan je v misi pro každého bez ohledu jestli je to věřící nebo má jiný vztah k náboženství a Pánu Bohu. To, že kaplan je jako starší brácha, kterému můžu říct vše beze strachu, že se tím za hodinu bude bavit celá jednotka. U kaplana zůstane vše, co se tam řekne a kaplani s tím nechodí za velitelem a nedávají dohromady grafy, aby zveřejňovaly náladu v mužstvu.“

6. „Je rozdíl ve Vašem přístupu k vojákovi věřícímu a nevěřícímu? Pokud ano, tak jaký?“

A – „Rozdíl se nedělá. O Bohu mluvíme až jako druzí až jsme dotázáni, naše služba je nemisijní. Rozdíl je ve způsobu pomoci jak řešit konflikty. U věřícího vojáka se lze opřít o tradici, bibli, u nekřesťana chybí opěrný bod jak to napravit. U nevěřících jde spíš o doprovázení.“

B – „Není rozdíl.“

C – „Rozdíl není, беру ho jako člověka. Otec Tomáš Holub řekl, že „radosti a starosti vojáka jsou radostmi a starostmi vojenského kaplana“ a tím se řídím. S věřícím se modlím, tak jak to očekává. Nevěřící mě spíš požádá: „můžeš se pomodlit za nás“?. Když jsem řekl, modlím se za Vás, tak byli ti nevěřící velmi potěšeni a asi víc než ti věřící.“

7. „Vnímají vojáci rozdíl mezi Vámi a vojenským psychologem a spolupracujete s psychology?“

A – *„Kaplan je lépe vnímán kvůli zpovědnímu tajemství. Nemusíme nic hlásit a ani nesmíme. Od kaplana se čeká, že to udrží v tajnosti. Já mám vesměs dobrou zkušenost s vojenskými psychology. Spolupráce může být dobrá, ale také nemusí.“*

B – *„Spolupracuji s psychology. Rozdíl také záleží na tom, jaké jsou vztahy mezi vojákem a kaplanem nebo vojáky a psychologem. Kaplan ne každému sedne a také obráceně.“*

C – *„S psychology spolupracuji. Na misi jsem s psychologem bydlel, měli jsme vztah dobrý, přátelský. Vojáci šli většinou spíš za mnou. Je jistota, že od padreho se to nikde nebude probírat, nikdo se o tom nedozví. S kaplanem se vojáci cítí lépe, než když je začne někdo vyšetřovat.“*

Vojenští kaplani jsou přesvědčeni o významu svého působení v misi (viz str. 32, 35). Z rozhovorů je zřejmé, že vojáci měli o jejich pomoc zájem (viz str. 33,36,37,41). Tento zájem vzrůstal v souvislosti se zhoršováním bezpečnostní situace (viz str. 33,37,40). Ze zkušeností vojenských kaplanů vyplývá, že škála služeb, vyhledávaných vojáky byla poměrně široká (viz str. 34,37,39). Vojáci projevovali zájem o rozhovory zaměřené jak na řešení osobních a rodinných problémů, tak i na diskuzi o obecnějších tématech spojených s životem a smrtí (viz str. 33,34,36,37,39,40). Vojáci také vyhledávali vojenského kaplana za účelem udělení požehnání před nebezpečným úkolem, případně si požádali o „talismany pro štěstí a ochranu“ v podobě „posvěcených“ předmětů (viz str. 34,37,39).

Kaplani se shodují na tom, že vojáci díky charakteru své práce mají blízký vztah ke spiritualitě, což se projevuje mimo jiné i zvýšenou pověřivostí (viz str. 34,37). Dále se vojenští kaplani shodují na tom, že díky odloučenosti od svých blízkých mají vojáci potřebu si s někým promluvit o věcech, které je trápí, a které se neodvážují nebo nechtějí sdělit nikomu jinému, než právě vojenskému kaplanovi (viz str. 34,35,36,40,41). Tato skutečnost vyplývá zejména z jedinečného postavení vojenského kaplana v jednotce (viz str. 32,35,38,41). Na rozdíl od vojenského psychologa jsou sdělení vojáků za všech okolností důvěrná (viz str. 35,41). Zároveň se řada vojáků ostýchá některá témata probírat se svými kolegy (viz str. 34,40,41).

Z vyjádření vojenských kaplanů také vyplývá, že jejich přítomnost přispívala dlouhodobě k uklidnění situace v jednotce (viz str. 33,38,40,41).

6. Závěr

Ve své práci jsem se zabývala přínosem Vojenských kaplanů pro vojáky Armády České republiky. V teoretické části jsem se zaměřila na osobu „vojenského profesionála“ a specifika, které tato práce přináší. Poté jsem se věnovala historickému vývoji Duchovní služby až po současnou službu ekumenickou. V další části jsem popsala úkoly vojenských kaplanů, které od nich vyžaduje Ministerstvo obrany, Ekumenická rada církví a Česká biskupská konference. Konec teoretické části byl zaměřen na působení vojenských kaplanů v zahraničních misích.

V praktické části jsem se věnovala výzkumu. Cílem výzkumné části bylo odpovědět na několik otázek, ze kterých by bylo možné stanovit přínos vojenského kaplana pro vojáky AČR.

První otázku, kterou jsem si položila a na kterou jsem se pokoušela zjistit, odpověď byla: Jak vojáci vnímají osobu vojenského kaplana? Z odpovědí jak vojáků samotných, tak i dotázaných vojenských kaplanů vyplývá, že většina příslušníků AČR vnímá vojenského kaplana jako platnou součást své jednotky. Významná část vojáků, kteří se účastnili výzkumu, potvrdila, že má bližší zkušenost s prací vojenského kaplana a že by v tíživé situaci upřednostnila pomoc vojenského kaplana před psychologem.

Dalším cílem výzkumu bylo stanovit podíl vojáků, kteří projeví zájem o služby vojenského kaplana. Z výzkumu vyplývá, že zájem o služby vojenského kaplana v mírovém životě je relativně nízký. Nicméně ze získaných odpovědí lze usuzovat, že zájem o službu vojenského kaplana vzrůstá s tím, jak se zhoršuje bezpečností situace vojáka, či jeho osobní problémy.

Třetím cílem bylo zmapovat hlavní důvody, které vedou vojáky k tomu, aby vyhledali vojenského kaplana. Z dotazníků i z rozhovorů s kaplany vyplývá, že vojáci se obrací na kaplany zejména v situacích, kdy je něco trápí nebo pokud pocítují strach. Výzkum naznačuje, že zájem o služby vojenského kaplana vzrůstá při zhoršující se bezpečnostní situaci, kdy řada vojáků pocítuje obavy o svůj život. Dále

pak z důvodu dlouhodobého odloučení od rodiny a svých blízkých, kdy vojáci pociťují potřebu si s někým promluvit, kdy se z řady důvodů nechtějí svěřovat se svými pocity vojenskému psychologovi z obavy, že budou staženi z mise z důvodu psychických problémů, či svým kolegům protože se jim zdá dané téma příliš osobní. Dalším důvodem pro vyhledání kaplana mohou být i skutečné osobní problémy, které dotyčný nechce z výše uvedených důvodů řešit s někým jiným.

Posledním cílem mého výzkumu bylo zjistit, zda se vojáci podvědomě obrací k Bohu při život ohrožujících situacích a kvantifikovat tento fenomén. Z vyhodnocení odpovědí respondentů dotazníkového průzkumu jednoznačně vyplývá, že naprostá většina vojáků, kteří se někdy dostali do takovéto situace, řešila tento vypjatý okamžik právě modlitbou k Bohu. Toto zjištění i nepřímo potvrzují výpovědi vojenských kaplanů, kteří se účastnili zahraničních misí AČR.

Je zřejmé, že vojenští kaplani si našli své místo v organizaci Armády České republiky a že i armáda je vnímá jako přínosný prvek, který přispívá k stabilizaci a soudržnosti jednotek. Význam vojenských kaplanů vzrůstá zejména v zahraničních misích. Lze očekávat, že v případě nasazení většího kontingentu AČR do konfliktu vysoké intenzity, bude význam vojenských kaplanů ještě výrazně větší.

Použitá literatura a zdroje:

Primární literatura:

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. 16. (7. opravené) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2008. 1387 s. ISBN 978-80-85810-84-4 (speciální vydání pro AČR).

Dokumenty Duchovní služby AČR. Praha: Ministerstvo obrany České republiky Agentura vojenských informací a služeb, 2006. 72 s.

HOLUB, Tomáš. *Pastorační služba v Armádě České republiky*. Studijní texty Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy a Pastoračního střediska při Arcibiskupství pražském, svazek č. 4. Praha: Pastorační středisko při arcibiskupství pražském, 2007. 18 s.

BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Vyšehrad, 2008. 592 s. ISBN 978-80-7021-965-2.

Kompendium katechismu katolické církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 209 s. ISBN 80-7195-079-3.

Sekundární literatura:

BOUMA, D.; KUČERA, Z.; HAJAS, B. R.; HEBLT, J.; HOJDA, J.; PAVLÍK, J.; PETRÁČEK, T.; POSPÍŠIL, C. V.; RABAN, M.; ŠTĚPINOVÁ, M. V. *Ateismus - teologická reflexe*. 1. vyd. Hradec Králové: Typo Studio – Jiří Bittner, 2009. 148 s. ISBN 978-80-87363-02-7.

Dokumenty II. Vatikánského koncilu. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603 s. ISBN 80-7192-467-9.

ŠABAKA, Petr. *Dopisy z Kábulu*. 1. vyd. Svitavy: Trinitas, 2011. 83 s. ISBN 978-80-86885-27-8.

- ŠTIVAR, Bonaventura. *Křesťan na vojně*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994. 82 s.
- Hledání cesty*. Vzpomínky na obnovování Duchovní služby v resortu ministerstva obrany. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2013. 84 s.
- STEHLÍK, Eduard. *Srdce armády Generální štáb 1919-2004*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – Agentura vojenských informací a služeb, 2004. 95 s. ISBN 80-7278-220-7.
- WENZL, R.; HEYING, T. *Nejsilnější zbraň*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014. 140 s. ISBN 978-80-7195-726-3.
- STEHLÍK, Eduard. *Páter Method*. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2006. 175 s. ISBN: 80-7278-370-X.
- MÜLLER, Gepard, Ludvig. *Dogmatika pro studium a pastoraci*. 7. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. 888 s. ISBN: 978-80-7195-259-6.
- Vojenský profesionál v měnícím se světě 21. století*. Praha: Ministerstvo obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 2007. 311 s. ISBN: 978-80-7278-416-5.
- CLARKE, William, Norris. *Osoba a bytí*. Praha: Krystal OP a Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2007. 117 s. ISBN: 978-80-7195-170-4.
- EVANGELII GAUDIUM – Radost evangelia*. Apoštolská exhortace papeže Františka. Praha: Paulínky, 2014. 183 s. ISBN 978-80-7450-118-0.
- RAHNER, K., VORGRIMLER, H., *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009. 491 s. ISBN: 978-80-7021-934-8.
- Fórum pastorálních teologů VI*. Pastorační situace jako výzva k ekumenismu. 1. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2007. 207 s. ISBN: 978-80-86715-81-0.
- Neuner, Petr. *Ekumenická teologie*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2001. 311 s. ISBN: 80-7021-408-2.
- Ročenka *Armáda České republiky v roce 2013*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, odbor komunikace a propagace, 2014. 16 s. ISBN 978-80-7278-626-8.

ROUŠAR, Jaroslav. *Česká republika a její profesionální armáda*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2006. 159 s. ISBN: 80-7278-312-2.

Jan Pavel II. *Úvahy nad encyklikou Humanae vitae*. 1. vyd. Olomouc: Nakladatelství Cesta. Pro potřeby Centra pro rodinný život v Olomouci, 1991. 42 s. ISBN 80-85319-04-7.

Příručka vojáka AČR, 3. vyd. Vyškov: Institut doktrín VeV – VA, 2009. 303 s. Interní příručka.

Zákon č. 221/1999 Sb. *O vojácích z povolání* (ve znění pozdějších předpisů).

Zákon č. 219/1999 Sb. *O ozbrojených silách* (ve znění pozdějších předpisů).

HANDBOOK. No. 08-09. *Leader's Guide: Chaplains in Current Operations*. Center for Army Lessons Learned (CALL), Fort Leavenworth. 57 s. KS 66027-1350.

Periodiky:

A-REPORT 4/2013. Praha: MO ČR Odbor komunikace a propagace, 2013. 49 s. ISSN: 1211-801X.

A-REPORT 8/2014. Praha: MO ČR Odbor komunikace a propagace, 2014. 45 s. ISSN: 1211-801X.

Vojenské rozhledy 2/2011. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Odbor komunikace a propagace MO, 2011, 195 s. ISSN 1210-3292.

Vojenské rozhledy 1/2012. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Odbor komunikace a propagace MO, 2012, 181 s. SSN 1210-3292.

Salve 3/05. Revue pro teologii a duchovní život. Praha: Krystal OP, 2005. 140 s. ISSN 1213-6301.

Internetové zdroje:

Kaplan [online]. [citace 2014.11.20]. Dostupné na:

<http://www.etf.cuni.cz/OPPA-CZ/vp02.pdf>.

Ponorková nemoc [online]. [citace 2014.11.26]. Dostupné na:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Ponorková_nemoc

Plán zahraničních misí AČR [online]. [cit. 2014-12-03]. Dostupné na:

<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/snemovna-schvalila-dvoulety-plan-zahranicnich-misi-armady>.

Nasazení vojáka v misi [online]. [cit. 2014-12-20]. Dostupné na:

<http://www.armyweb.cz/clanek/zpove-zeny-vojaka-prozivani-nasazeni-partnera-v-zahranicni-misi>.

Armáda nabízí pomoc rodinám vojáků [online]. [cit. 2014-12-20]. Dostupné na:

<http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/kdyz-je-vojak-v-misi-nabizi-rodine-pomoc-armada>.

Karl Marx [online]. [cit. 2015-01-10]. Dostupné na:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Karl_Marx.

Kombatant [online]. [cit. 2015-01-30]. Dostupné na:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Válečný_zajatec.

Vojenská bible [online]. [cit. 2015-01-30]. Dostupné na:

<http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/kardinal-dominik-duka-pozehnal-bibli-pro-ceske-vojaky-95491/>.

Pastorační centrum Luleč [online]. [cit. 2015-02-03]. Dostupné na:

<http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=90>.

Dehumanizace [online]. [cit. 2015-02-09]. Dostupné na: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/dehumanizace>.

Američtí vojáci [online]. [cit. 2015-02-09]. Dostupné na:

<http://www.novinky.cz/zahranicni/amerika/255972-americti-vojaci-mocili-na-mrtve-bojovniky-talibanu.htm>.

Liturgie [online]. [cit. 2015-02-10]. Dostupné na:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Liturgie>.